

RZĄD: *PASSERIFORMES* - WRÓBLOWATERODZINA: *ALAUDIDAE* - SKOWRONKID Dzierlatka *Galerida cristata* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	G	RO

Status. Dawniej lęgowa.

Dane. W Muzeum Przyrodniczym w Białowieży znajduje się okaz z datą 14 VII 1922 (Karpiński 1935). Jako lęgowa podawana przez Tischlera (1943b). Po wojnie już prawdopodobnie nie gnieździła się, ponieważ wszystkie stwierdzenia pochodzą z okresu wędrówek (Borowski i Okołów 1988). Współcześnie tylko 4 X 1982 w Białowieży widziano 2 ptaki (EP).

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● Lerka *Lullula arborea* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
E	R	G	RO

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 100-120 par. Na początku lat 80. była przynajmniej 2 razy liczniejsza.

Rozmieszczenie. Występuje nierównomiernie w zagospodarowanej części Puszczy i na niektórych polanach.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 17,7 p./100 km² p.o. Leśne pow. krajobrazowe: 0-5,7 p./10 km². Polany osadnicze: 0-0,4 p./km² (tab. 33).

Biotop. Przede wszystkim poręby i młode uprawy leśne w borach mieszanych, świeżych i suchych oraz suche luźno zadrzewione ugory na polanach.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 18 III (4 III - 29 III; N = 7). Najwcześniejsza obserwacja - 4 III 1995, najpóźniejsza - 30 X 1977 (EP).

● Skowronek *Alauda arvensis* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	G	RO

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 600-700 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, na dużych, średnich i niektórych małych polanach.

Zagęszczenie. Transekty polno-łąkowe na 3 największych polanach: 3,2-7,2 p./10 ha (\bar{x} = 5,5 p./10 ha). 4 średnie polany: 12,5-28,3 p./km² (tab. 33).

Biotop. Pola uprawne, łąki i ugory.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 4 III (16 II - 21 III; N = 12). Najwcześniejsza obserwacja - 16 II 1995 (EP), najpóźniejsza - 15 XII 1974 (Borowski i Okołów 1988).

RODZINA: *HIRUNDINIDAE* - JASKÓŁKI

● Brzegówka *Riparia riparia* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
H	W	H	O

Status. Regularnie nielicznie lęgowa.

Liczebność. W 1994 gniazdowała w liczbie ok. 40 par.

Rozmieszczenie. Pol. Białowieska - ok. 30 par w 2 koloniach, Pol. Budnicka - 8 par, Pol. Krynicka - 3 pary.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 6,5 p./10 km² p.nl. Polany osadnicze: 0-5,6 p./km² (tab. 33).

Biotop. Krajobraz rolniczy.

Gniazda. Norki lęgowe wydrążone w żwirowni, przyzemie ziemi, wykopie na budowie i dole po kopcowanych ziemniakach.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy.

● Dymówka *Hirundo rustica* L., 1758

FT	P	NG	FG
H	W	T	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 525-540 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona w osiedlach ludzkich na terenie całej Puszczy; lokalnie występuje poza osiedlami.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 85,9p./10 km² p.nl. Polany osadnicze: 8,9-22,1 p./km² (tab. 33). Wsie: Białowieża - 10,4 p./10 ha, Skupowo - 19,8 p./10 ha, Masiewo - 20,4 p./10 ha, Budy - 21,2 p./10 ha, Pogorzelce - 32,1 p./10 ha, Teremiski - 35,0 p./10 ha, Krynica - 51,0 p./10 ha.

Biotop. Osiedla ludzkie, szopy wśród pól, mosty w dolinach rzek. Pokarm zdobywa głównie na polanach i w dolinach rzek, niekiedy również nad zwartymi lasami.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 16 IV (8 IV - 24 IV; N = 11). Najwcześniejsza obserwacja - 8 IV 1987 (EP), najpóźniejsza - 18 X 1989 (P. Orzechowski).

Inne dane. W Białowieży i Masiewie stwierdzono gniazda umieszczone na zewnątrz budynków.

● Oknówka *Delichon urbica* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	W	T	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 1030-1050 par (stwierdzono w sumie 1028 gniazd).

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona w osiedlach ludzkich na terenie całej Puszczy; lokalnie występuje poza osiedlami.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 167,7 p./10 km² p.nl. Polany osadnicze: 8,7-85,2 p./km² (tab. 33). Wsie: Skupowo - 18,1 p./10 ha, Białowieża - 25,2 p./10 ha, Masiewo - 25,8 p./10 ha, Krynica - 41,8 p./10 ha, Budy - 91,7 p./10 ha, Teremiski - 92,2 p./10 ha, Pogorzelce - 142,2 p./10 ha.

Biotop. Osiedla ludzkie i niekiedy betonowe mosty w dolinach rzek. Pokarm zdobywa zarówno na terenach nieleśnych, jak też powszechnie nad lasami.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 29 IV (20 IV - 5 V; N = 6). Najwcześniejsza obserwacja - 20 IV 1994 (EP), najpóźniejsza - 5 IX 1973 (Borowski i Okołów 1988).

RODZINA: *MOTACILLIDAE* - PLISZKOWATE● Świergotek polny *Anthus campestris* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	W	G	O

Status. Regularnie bardzo nielicznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 4-6 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie. Stwierdzony koło Krynicy i Wygonu - po 1-2 p. oraz Skupowa i Białowieży - po 1 p.

Zagęszczenie. Duże i średnie polany osadnicze: 0-1,3 p./km² (tab. 33). Pol. Wygon - 2,5 p./km².

Biotop. Suche i piaszczyste ugory z niską roślinnością, niekiedy z rzadka porośnięte małymi drzewkami.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Najwcześniejsza obserwacja - 2 V 1986 (EP).

● Świergotek drzewny *Anthus trivialis* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
ET	R	G	O

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 5000-6000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 38,1 p./10 km², lasy zagospodarowane - 98,6 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 63,0-127,6 p./10 km² (tab. 14). Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. lęgowe i olsowe - 0-2,1 p./10 ha, pow. grądowe - 0-1,8 p./10 ha, pow. borowe - 0-0,8 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Polany osadnicze 2,1-6,6 p./km². Doliny rzeczne: 3,4-17,9 p./km² (tab. 44).

Biotop. Obrzeża drzewostanów w różnym wieku przy porębach, uprawach leśnych i terenach odlesionych, a także wnętrza lasów w wieku ponad 60 lat o rozluźnionym drzewostanie lub z małymi lukami naturalnymi i sztucznymi. Zasiedla głównie lasy na glebach mineralnych; w lasach podmokłych gniazduje w miejscach umiarkowanie wilgotnych lub z runem o strukturalnie kępkowej. Występuje również na obrzeżach zadrzewień i lasków oraz luźno zadrzewionych ugorach na polanach, jak też na luźno zadrzewionych bagnach i łąkach.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 13 IV (4 IV - 23 IV; N = 17). Najwcześniejsza obserwacja - 4 IV 1986, najpóźniejsza - 1 X 1978 (EP).

● Świergotek łąkowy *Anthus pratensis* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
E	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 160-170 par (stwierdzono 159 par).

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, głównie na większych polanach. Na śródleśnych odcinkach dolin rzecznych jest nieliczny.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 26,6 p./10 km² p.nl. Polany osadnicze: 1,7-11,7 p./km² (tab. 33). Doliny rzeczne: 0-3,7 p./km² (tab. 44).

Biotop. Łąki lęgowe i grądowe, pastwiska i podsuszone fragmenty bagien porośniętych turzycami i ziołami.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 18 III (9 III - 27 III; N = 12). Najwcześniejsza obserwacja - 9 III 1994, najpóźniejsza - 30 X 1986 (EP).

● Pliszka żółta *Motacilla flava* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	W	G	O

Status. Regularnie nielicznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 gniazdowała w liczbie 8-10 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, stwierdzona na Pol. Białowieskiej, Krynickiej, Ma-siewskiej i Skupowskiej oraz w dolinie Leśnej w oddz. 438.

Zagęszczenie. Polany osadnicze: 0-0,9 p./km² (tab. 33).

Biotop. Łąki i pastwiska na polanach, a w dolinie Leśnej - silnie podtopione wyłożone szuwały.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 18 IV (11 IV - 24 IV; N = 6). Najwcześniejsza obserwacja - 11 IV 1971 (Borowski i Okołów 1988), najpóźniejsza - 6 X 1994 (EP).

Inne dane. 31 V 1987 koło Skupowa stwierdzono samca wykazującego cechy podgatunku *M. f. feldegg* (EP).

● Pliszka siwa *Motacilla alba* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	H	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 500-550 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona praktycznie na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 84,7 p./100 km² p.o. Polany osadnicze: 5,3-13,4 p./km² (tab. 33). Doliny rzeczne: 0-2,6 p./km² (tab. 44). Leśne pow. krajobrazowe: 1,7-6,9 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Ok. 70% populacji zamieszkuje krajobraz rolniczy i doliny rzeczne, gniazdując w osiedlach ludzkich, w szopach i wiatach wśród pól i łąk, na ambonach myśliwskich, w bro-gach, stertach desek i płotków przeciwnieźnych, przyzmacz gruzu, kamieni i materiałów budowlanych, pod mostami i w urwiskach brzegowych rzek, a także na małych drzewkach w zadrzewieniach (gniazda otwarte). Ok. 30% populacji występuje w lasach, gniazdując głów-nie na porębach i w zlokalizowanych przy nich sągach drewna i schronach zimowych. Nie-kiedy gniazduje wewnątrz zwartych lasów przy drogach leśnych i małych bagnach.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 21 III (10 III - 28 III; N = 14). Najwcześniejsza obserwacja - 10 III 1975, najpóźniejsza - 7 XI 1962 (Borowski i Okołów 1988).

RODZINA: *TROGLODYTIDAE* - STRZYŻYKI● Strzyżyk *Troglodytes troglodytes* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 5500-6500 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. łęgowe i olsowe - 3,3-4,3 p./10 ha, pow. grądowe - 1,2-2,9 p./10 ha, pow. borowe - 0-2,0 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 2,7-3,2 p./10 ha, „G II” - 1,2-1,3 p./10 ha, „G I” - 1,0-1,1 p./10 ha, „B” - 0,1 p./10 ha (tab. 3).

Biotop. Przede wszystkim różne typy lasów podmokłych, zwłaszcza łęgi i olsy. Także grądy, szczególnie z wykrotami i powalonymi drzewami. W borach gniazduje przeważnie w obniżeniach terenu i w miejscach z obfitym „nalotem” młodych świerzków i ze stertami gałęzi.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy.

Inne dane. Regularnie zimuje w głębi lasów, w olsach i nad strumieniami. 22 I 1990 na 10 km. odcinku Łutowni naliczono 6 ptaków, a 26 I 1990 na 7 km. odcinku Perebła - 4 ptaki. 19 I 1984 w Parku Pałacowym w Białowieży stwierdzono 3 ptaki. Stwierdzony podczas zim 1979/80, 1980/81, 1981/82, 1982/83, 1984/85, 1985/86, 1986/87, 1989/90.

RODZINA: *PRUNELLIDAE* - PŁOCHACZE● Pokrzywnica *Prunella modularis* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
E	R	G	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 6000-7000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. łęgowe i olsowe - 1,8-5,2 p./10 ha, pow. grądowe - 0-2,1 p./10 ha, pow. borowe - 0-2,4 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 2,2-2,5 p./10 ha, „G II” - 1,1-1,2 p./10 ha, „G I” - 0,7-1,3 p./10 ha, „B” - 1,1-1,3 p./10 ha (tab. 3).

Biotop. Głównie olsy, łęgi i świerczyny na torfie oraz w mniejszym stopniu grądy i bory. Zasiedla zarówno stare drzewostany, jak też młodniki (szczególnie w borach). Wspólną cechą siedlisk tego ptaka jest bujny podszyt i obecność wykrotów i stert gałęzi. Wnika także w

zadrzewienia olchowe i starsze zakrzewienia łozowe w dolinach rzek (w takim środowisku w 1985 znaleziono gniazdo z jajami) oraz do parków i małych lasów na polanach.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 30 III (15 III - 4 IV; N = 8). Najwcześniejsza obserwacja - 15 III 1979 (Borowski i Okołów 1988), najpóźniejsza - 30 X 1986 (EP).

RODZINA: *TURDIDAE* - DROZDOWATE

● Rudzik *Erithacus rubecula* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
E	R	G	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 27000-30000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. lęgowe i olsowe - 2,4-10,2 p./10 ha, pow. grądowe - 3,1-9,6 p./10 ha, pow. borowe - 2,8-7,6 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych - „LO” - 6,0-6,5 p./10 ha, „G II” - 5,6-6,3 p./10 ha, „G I” - 5,4-5,9 p./10 ha, „B” - 4,5-4,7 p./10 ha (tab. 3).

Biotop. Różne typy cienistych lasów, poza widnymi brzezinami bagiennymi i borami bagiennymi. Gniazduje zarówno w starych, jak i w młodych drzewostanach. Występuje również w małych laskach na polanach i w parkach Białowieży.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 29 III (22 III - 8 IV; N = 11). Najwcześniejsza obserwacja - 22 III 1979 (EP), najpóźniejsza jesienią - 17 XII 1980 (Z. Lewartowski). Stwierdzony też raz zimą 7 I 1971 (Borowski i Okołów 1988).

● Słownik szary *Luscinia luscinia* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 300-350 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze Puszczy, ale rozmieszczony nierównomiernie.

Zagęszczenie. Doliny rzeczne: 5,1-7,9 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0,4-3,7 p./km² (tab. 33). Leśne pow. krajobrazowe: 0-18,1 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Głównie skraje lasów lęgowych wzdłuż dolin rzecznych oraz zadrzewienia i zakrzewienia na siedliskach wilgotnych na polanach i w dolinach rzek. Występuje również w głębi lasów, przy małych bagienkach i uprawach leśnych lub w młodnikach na siedliskach

podmokłych. Gnieździ się również w parkach Białowieży na siedliskach grądowych. Niekiedy notowano terytorialne ptaki w drzewostanach sosnowych z gęstym podrostem liściastym na siedliskach grądowych.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 30 IV (15 IV - 6 V; N = 15). Najwcześniejsza obserwacja - 15 IV 1973 (Borowski i Okołów 1988), najpóźniejsza - 17 VIII 1994 (EP). Podawane przez Borowskiego i Okołowa (1988) obserwacje z pierwszej dekady IV nie są wiarygodne.

← Słownik rdzawy *Luscinia megarhynchos* C.L. Brehm

Status. Niełęgowy.

Dane. Podawane przez Karpińskiego (1954) stwierdzenie lęgu tego gatunku, zgodnie z opinią Borowskiego i Okołowa (1988), prawdopodobnie jest pomyłką i dotyczy *L. luscinia*. Gatunku tego na podstawie tej obserwacji nie można zaliczyć do awifauny lęgowej Puszczy.

● Podróżniczek *Luscinia svecica* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Prawdopodobnie regularnie bardzo nielicznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 2-4 pary.

Dane. W 1987 wykryto 2 terytorialne samce w silnie podtopionym olsie o luźnym drzewostanie w oddz. 462, a w 1990 - 2 śpiewające w V samce na skraju podmokłego lasu wkraczającego w podtopione turzycowiska w oddz. 513. Dawniej w porze lęgowej stwierdzony 28 VII 1921 na Pol. Białowiejskiej (Karpiński 1935) i 28 IV 1968 nad Hwoźną (Borowski i Okołów 1988). O gniazdowaniu pisał też Tischler (1943b).

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy.

● Kopciuszek *Phoenicurus ochruros* (Gmel., 1774)

FT	P	NG	FG
PP	W	H	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy. Gniazduje od 1922 (Karpiński 1935).

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 90-100 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, głównie w dużych i średnich osiedlach ludzkich.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 15,3 p./10 km² p.n.l. Polany osadnicze: 0,9-5,6 p./km² (tab. 33). Wsie: Budy - 6,1 p./10 ha, Teremiski - 5,8 p./10 ha, Masiewo - 3,2 p./10 ha, Skupowo - 2,9 p./10 ha, Pogorzelce - 2,5 p./10 ha, Białowieża - 2,3 p./10 ha, Krynica - 2,0 p./10 ha.

Biotop. Wyłącznie osiedla ludzkie.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Najwcześniejsza obserwacja - 3 III 1955 (Borowski i Okołów 1988), najpóźniejsza - 30 X 1990 (EP).

● Pleszka *Phoenicurus phoenicurus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
E	R	H	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 65-80 par.

Rozmieszczenie. Rozsiedlona nierównomiernie na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 1,1 p./10 km², lasy zagospodarowane - 0,8 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0-1,9 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 0-0,8 p./km² (tab. 33). Wsie: Masiewo - 1,8 p./10 ha, Białowieża - 0,7 p./10 ha.

Biotop. Gniazduje głównie w zadrzewieniach, sadach i parkach na terenie osiedli ludzkich oraz na skrajach lasów przy małych śródleśnych osadach. Na terenach leśnych gniazduje głównie w borach (mieszanych, świeżych i suchych), a w BPN niekiedy również w grądach przy naturalnych lukach w drzewostanie.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 19 IV (1 IV - 5 V; N = 7). Najwcześniejsza obserwacja - 1 IV 1983, najpóźniejsza - 18 IX 1985 (EP).

● Pokląskwa *Saxicola rubetra* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
E	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 450-500 par.

Rozmieszczenie. Występuje głównie na polanach i w dolinach rzek, lokalnie również w lasach.

Zagęszczenie. Polany osadnicze: 4,9-19,0 p./km² (tab. 33). Doliny rzeczne: 4,2-14,4 p./km² (tab. 44). Leśne pow. krajobrazowe: 0-1,1 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Na terenach otwartych zasiedla luźno zakrzewione łąki i obrzeża bagien, podsuszone torfowiska, ugory oraz pola uprawne z krzakami i chwastami na miedzach, a także pobocza dróg. Nielicznie gniazduje (stwierdzono rodziny) na większych uprawach leśnych, głównie na siedliskach borowych i niekiedy grądowych.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 25 IV (20 IV - 29 IV; N = 6). Najwcześniejsza obserwacja - 20 IV 1994 (EP), najpóźniejsza - 26 IX 1975 (Borowski i Okołów 1988). Podane przez tych autorów obserwacje z 1 IV, 11 IV i 12 IV, nie są wiarygodne, ponieważ w skali Polski przylot pierwszych ptaków notowano dopiero po 15 IV (Tomiałojć 1990).

● Kłaskawka *Saxicola torquata* (L., 1766)

FT	P	NG	FG
P	W	G	O

Status. Wyjątkowo lęgowa.

Dane. W 1993 stwierdzono parę lęgową (widziano ptaki z pokarmem dla młodych) na skraju doliny Narewki przy budowie oczyszczalni ścieków na Polanie Białowieskiej (Tomiałojć 1995). Na tej polanie stwierdzono te ptaki w sezonie lęgowym również 12 VI 1983 i 28 V 1988 (Tomiałojć 1995). Ponadto na początku sezonu lęgowego odnotowano też samca 7 V 1987 na Pol. Wygon (EP) i 9-11 V 1995 na Pol. Teremyskiej (P. Kołodziejczyk).

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Najwcześniejsza obserwacja - 24 III 1977 (Z. Lewartowski).

● Białorzytka *Oenanthe oenanthe* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Regularnie bardzo nielicznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 4-5 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, na niektórych polanach osadniczych (Pol. Białowieńska, Teremyska, Krugie).

Zagęszczenie. Polany osadnicze: 0-3,1 p./km² (tab. 33).

Biotop. Place budów, obrzeża osiedli z pryzmami kamieni i materiałów budowlanych oraz żwirownie.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Najwcześniejsza obserwacja - 14 IV 1994 (EP), najpóźniejsza - 18 XI 1930 (Karpiński 1935).

● Kos *Turdus merula* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	T	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 8000-9000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. lęgowe i olsowe - 1,7-3,6 p./10 ha, pow. grądowe - 0,8-3,1 p./10 ha, pow. borowe - 0,3-1,2 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 2,6-2,9 p./10 ha, „G II” - 1,8-1,9 p./10 ha, „G I” - 1,7-2,0 p./10 ha, „B” - 0,7-0,8 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0-1,2 p./km² (tab. 33).

Biotop. Różne typy lasów poza widnymi brzezynami bagiennymi i borami bagiennymi. Najliczniej zasiedla olsy i łęgi. Gniazduje też w małych laskach na polanach i zadrzewieniach w dolinach rzecznych oraz w parkach Białowieży.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 16 III (5 III - 27 III; N = 10). Najwcześniejsza obserwacja wędrownego ptaka - 5 III 1978, najpóźniejsza - 20 XI 1984 (EP). Dość regularnie zimuje, zwłaszcza w parkach Białowieży. Zimą 1981/82 w Parku Pałacowym przebywały co najmniej 4 ptaki, a zimą 1983/84 - minimum 5. Wewnątrz lasów napotkany w I 1979 (oddz. 469), 15 II 1983 (oddz. 412), 9 I 1985 (oddz. 484) i 3 II 1985 (oddz. 414). Poza tym 9 II 1985 w Czerlonce oraz 5 I - 17 II 1986 w Sacharewie.

● **Kwiczol** *Turdus pilaris* L., 1758

FT	P	NG	FG
S	R	T	O

Status. Regularnie nielicznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 8-11 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, na dużych polanach i niekiedy w dolinach rzecznych.

Zagęszczenie. Polany osadnicze: 0-0,4 p./km² (tab. 33).

Biotop. Zadrzewienia przy łąkach i pastwiskach.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Sporadycznie spotykany zimą.

● **Śpiewak** *Turdus philomelos* C.L. Brehm 1831

FT	P	NG	FG
E	R	T	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 18000-20000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. grądowe - 1,5-6,5 p./10 ha, pow. lęgowe i olsowe - 1,0-5,8 p./10 ha, pow. borowe - 1,0-3,0 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „G I” - 4,1-4,4 p./10 ha, „G II” - 4,0-4,1 p./10 ha, „LO” - 3,4-3,5 p./10 ha, „B” - 2,1-2,2 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0-2,7 p./km² (tab. 33).

Biotop. Lasy różnych typów i w różnym wieku. Także małe laski i parki na polanach.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 16 III (4 III - 29 III; N = 13). Najwcześniejsza obserwacja - 4 III 1982, najpóźniejsza - 21 XI 1984 (EP).

● Droździk *Turdus iliacus* L., 1766

FT	P	NG	FG
S	W	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy. Po raz pierwszy gniazdowanie odnotowano w 1957 (Mrugasiewicz i Wołk 1958).

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 110-130 par (stwierdzono łącznie 105 rewirów).

Rozmieszczenie. Rozsiedlony nierównomiernie, występuje głównie w centralnej i wschodniej części Puszczy (ryc. 27).

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 19,4 p./100 km² p.o. Lasy naturalne BPN - 7,8 p./10 km², lasy zagospodarowane - 4,5 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe - 0,4-17,4 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Przede wszystkim brzeżne partie łągów z błotnistą glebą. Wewnątrz kompleksu leśnego gniazduje przeważnie przy porębach, uprawach leśnych i naturalnych lukach w łągach i rzadziej w grądach z wilgotną glebą. W 1985 stwierdzono też 2 pary (1 gniazdo znalezione) wewnątrz BPN w oddz. 316, na pograniczu grądu i olsu (EP). W 1977 zanotowano też 1 parę w oddz. 254/255 (Tomiałojć et al. 1984). Od wielu lat kilka par gniazduje w parkach i zadrzewieniach łągowych na Pol. Białowieskiej.

Gniazda. Półdziuple (dąb, olcha, grab) - 30,0%, wykroty (świerk) - 20,0%, krzewy (śnieguliczka) - 20,0%, kikut olchy - 10,0%, przy pniu olchy - 10,0%, w gałęziach czeremchy - 10,0% (N=10).

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 22 III (15 III - 28 III; N = 13). Najwcześniejsza obserwacja - 12 III 1967 (Borowski i Okołów 1988), najpóźniejsza - 12 XI 1982 (EP).

● Paszkot *Turdus viscivorus* L., 1758

FT	P	NG	FG
ET	R	T	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

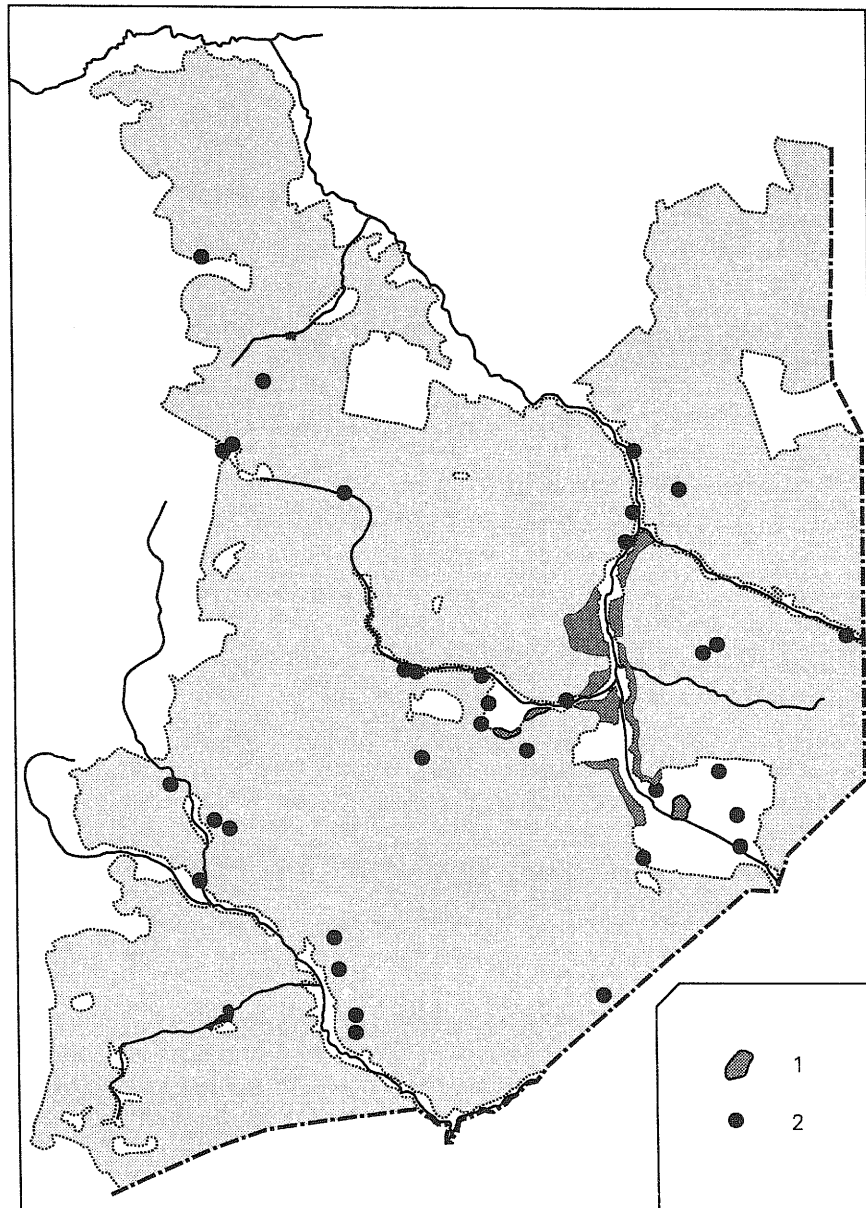
Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 170-190 par.

Rozmieszczenie. Występuje nierównomiernie na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 29,0 p./100 km² p.o. i 32,2 p./100 km² p.l. Lasy naturalne BPN - 0,6 p./10 km², lasy zagospodarowane - 3,6 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0,7-5,7 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Przede wszystkim duże płaty borów podzielonych porębami i uprawami leśnymi oraz skraje borów przy łąkach i ugorach. Rzadko gniazduje w suchszych grądach przy dużych porębach. W naturalnych borach jest nieliczny, zasiedlając drzewostany rozrzedzone i przy naturalnych lukach. W 1987 stwierdzono 1 parę także w młodych laskach osikowo-brzozowych na Pol. Masiewskiej.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

Ryc. 27. Rozmieszczenie lęgów drożdżika (*Turdus iliacus*) w latach 1984-94.
1 - rejon lęgowy; 2 - pojedyncze stanowisko lęgowe.

Fig. 27. Distribution of breeding sites of redwing (*Turdus iliacus*) in 1984-94.
1 - breeding area, 2 - single breeding site.

Inne dane. Pewna część ptaków corocznie zimuje, głównie w starych grądach, żywiąc się owocami jemioli. W połowie III 1984 w grądach BPN na powierzchni ok. 20 km² odnotowano 16 zimujących terytorialnych paszkotów. Zimowanie stwierdzono też w Parku Pałacowym w Białowieży. Obsadzanie terytoriów zimowych następuje prawdopodobnie na przełomie X i XI. Na przykład 30 X 1986 stwierdzono 2 śpiewające ptaki 300 m od siebie w oddz. 304 i 333.

RODZINA: SYLVIIDAE - POKRZEWKOWATE

● Świerszczak *Locustella naevia* (Bodd., 1783)

FT	P	NG	FG
ET	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 80-90 par (zarejestrowano łącznie 84 rewiry).

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, głównie w dolinach rzek i na niektórych bagnach śródleśnych.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 13,7 p./100 km² p.o. i 13,7 p./10 km² p.nl. Doliny rzeczne: 3,1-6,0 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0-1,3 p./km² (tab. 33).

Biotop. Luźno zakrzewione suchsze fragmenty bagien z roślinnością turzycową, rzadkimi trzcinami i ziołami oraz nieużytkowane łąki. Nie można wykluczyć sporadycznego gniazdowania na uprawach leśnych na siedliskach podmokłych, gdzie corocznie zatrzymuje się podczas wędrówki wiosennej.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przyłot przeciętnie 8 V (2 V - 14 V; N = 11). Najwcześniejsza obserwacja - 2 V 1987 (EP).

● Strumieniówka *Locustella fluviatilis* (Wolf, 1810)

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 600-700 par.

Rozmieszczenie. Występuje na prawie całym obszarze Puszczy, ale jest rozsiedlona nierównomiernie.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 11,9 p./10 km², lasy zagospodarowane - 5,9 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0,4-19,8 p./10 km² (tab. 14). Doliny rzeczne: 19,0-30,8 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0-5,5 p./km² (tab. 33).

Biotop. Najliczniej gniazduje na obrzeżach podmokłych lasów przy odlesionych dolinach rzecznych i śródleśnych bagnach, zazwyczaj na samym styku lasu i terenu otwartego. Zasiedla też zadrzewienia i starsze zakrzewienia (niekiedy zupełnie małe) w dolinach rzecznych

i wśród bagien, a czasem nawet podsuszone szuwały trzcinowe z pojedynczymi olchami lub zupełnie bez drzew i krzewów. W 1994 w dolinie Łutowni stwierdzono terytorialnego samca na naturalnej łące wiązówkowej, z dala od zakrzewień i lasu. Gniazduje także wewnątrz lasów, najczęściej przy uprawach i w młodnikach na siedliskach podmokłych. W 1985 stwierdzono również 9 terytorialnych samców na ok. 40 ha widnej brzeziny bagiennej w wieku ok. 70 lat z kępami krzaczastych wierzb i runem turzycowo-trzcinowym w oddz. 222 (BPN).

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przyłot przeciętnie 10 V (26 IV - 18 V; N = 12). Najwcześniejsza obserwacja - 26 IV 1979 (Tomiałojć 1995), najpóźniejsza - 12 IX 1986 (EP).

● **Brzęczka** *Locustella luscinioides* (Savi, 1824)

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 140-150 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, w dolinach niektórych rzek.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 23,4 p./10 km² p.nl. Doliny rzeczne: 0-19,1 p./km² (tab. 44).

Biotop. Podtopione szuwały trzcinowe przerośnięte szerokolistnymi turzycami na rozlewiskach i starorzeczach.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przyłot przeciętnie 23 IV (8 IV - 30 IV; N = 7). Najwcześniejsza obserwacja - 8 IV 1990 (P. Orzechowski), najpóźniejsza - 30 VIII 1990 (EP).

● **Rokitniczka** *Acrocephalus schoenobaenus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
ET	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 430-450 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, przede wszystkim w dolinach rzecznych i rzadziej na śródleśnych bagnach.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 71,0 p./10 km² p.nl. Doliny rzeczne: 6,2-34,0 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0-2,4 p./km² (tab. 33).

Biotop. Otwarte i luźno zakrzewione szuwały trzcinowe i turzycowe, zazwyczaj silnie podtopione.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Najwcześniejsza obserwacja - 21 IV 1989 (EP).

← Wodniczka *Acrocephalus paludicola* (Vieill., 1817)

Status. Nielegowa.

Dane. Zapis w pracy Borowskiego i Okołowa (1988), który sugeruje gniazdowanie tego ptaka w naszej części Puszczy, opiera się na obserwacji prawdopodobnie przelotnego ptaka 17 V 1918 na stawach w Białowieży (Tischler 1943b) i ogólnikowej informacji Karpińskiego (1935). W dolinach puszczańskich rzek brak jest odpowiednich dla wodniczki siedlisk lęgowych (por. Dyrz i Czeraskiewicz 1993).

● Łozówka *Acrocephalus palustris* (Bechst., 1798)

FT	P	NG	FG
E	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 500-550 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, w dolinach rzek i na niektórych polanach.

Zagęszczenie. Doliny rzeczne: 10,0-45,8 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0-15,5 p./km² (tab. 33). Leśne pow. krajobrazowe: 0-5,2 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Podsuszone trzcinowiska, łany pokrzyw, wiązków błotnej i roślin baldaszkowych w dolinach rzek, zarośla z trzcinami na skrajach lasów i na śródleśnych bagnach, uprawy olchowe z trzcinami, a także niskie zarośla liściaste pośród łąk na polanach.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przyłot przeciętnie 13 V (6 V - 22 V; N = 12). Najwcześniejsza obserwacja - 6 V 1974 (Borowski i Okołów 1988). Podana przez tych autorów obserwacja 10 X 1962 wzbudza poważne wątpliwości, gdyż do tej pory w Polsce nie odnotowano stwierdzeń październikowych tego ptaka (Tomiałojć 1990).

● Trzcinniczek *Acrocephalus scirpaceus* (Herm., 1804)

FT	P	NG	FG
ET	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 70-90 par (zanotowano w sumie 76 rewirów).

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, w niektórych dolinach rzecznych i zbiornikach wodnych.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 12,9 p./10 km² p.n.l. Doliny rzeczne: 0-7,4 p./km² (tab. 44). J. Basen - 1,8 p./10 ha.

Biotop. Gęste podtopione szuwały trzcinowe na rozlewiskach, starorzeczach i zbiornikach wodnych.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Najwcześniejsza obserwacja - 30 IV 1986, najpóźniejsza - 24 VIII 1986 (EP).

● **Trzciniak** *Acrocephalus arundinaceus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
ET	R	G	O

Status. Regularnie nielicznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 55-60 par (zarejestrowano w sumie 55 rewirów).

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, w niektórych dolinach rzecznych i na zbiornikach wodnych.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 9,3 p./10 km² p.nl. Doliny rzeczne: 0,5-5,2 p./km² (tab. 44). J. Basen - 2,4 p./10 ha.

Biotop. Gęste zwarte łąny wysokich trzcin na starorzeczach, rozlewiskach i zbiornikach wodnych.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Najwcześniejsze obserwacje - 26 IV 1952 i 26 IV 1953 (Borowski i Okołów 1988).

● **Zaganiacz** *Hippolais icterina* (Vieill., 1817)

FT	P	NG	FG
E	R	T	O

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 600-700 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na prawie całym obszarze Puszczy, ale rozsiedlony nierównomiernie.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 8,0 p./10 km², lasy zagospodarowane - 9,3 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0,4-24,6 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 0,7-4,3 p./km² (tab. 33). Doliny rzeczne: 0,2-1,0 p./km² (tab. 44).

Biotop. Ok. 85% populacji występuje na terenach leśnych. W tym środowisku zasiedla głównie obrzeża lasów lęgowych i grądów przy terenach odlesionych. Mniej licznie gnieździ się wewnątrz lasów, przy porębach, uprawach, małych bagienkach i w młodnikach, głównie na siedliskach podmokłych. Niekiedy terytorialne ptaki notowano w drzewostanach sosnowych z bujnym podrostem liściastym na siedliskach grądowych. Ok. 15% populacji występuje na polanach, zasiedlając sady, parki, ogrody oraz zadrzewienia i małe laski.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przyłot przeciętnie 10 V (4 V - 15 V; N = 15). Najwcześniejsza obserwacja - 4 V 1983 (Tomiałojć 1995).

● Jarzębatka *Sylvia nisoria* (Bechst., 1785)

FT	P	NG	FG
ET	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 200-220 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniona w krajobrazie rolniczym i w dolinach rzecznych. Lokalnie gniazduje też w lasach.

Zagęszczenie. Doliny rzeczne: 2,1-8,8 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0-6,5 p./km² (tab. 33). Leśne pow. krajobrazowe: 0-1,4 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Dobrze nasłonecznione zakrzewienia nadrzeczne oraz położone wśród bagien i łąk, obrzeża zadrzewień liściastych z bujnym podszytem. Nieliczne pary gniazdują półsynchronicznie, w zapuszczonych ogrodach na skrajach wsi (Białowieża, Pogorzelle). Gniazduje również na dużych uprawach leśnych, głównie na siedliskach grądowych.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 10 V (3 V - 16 V; N = 8). Najwcześniejsza obserwacja - 3 V 1977 (Tomiałojć 1995), najpóźniejsza - 4 IX 1922 (Karpiński 1935).

Uwagi. W Muzeum Przyrodniczym w Białowieży ma znajdować się okaz z datą 9 III 1935 (Karpiński 1935), lecz jest to zapewne jakieś nieporozumienie.

● Piegża *Sylvia curruca* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
ET	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 400-450 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniona na prawie całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 0,4 p./10 km², lasy zagospodarowane - 6,8 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 2,8-9,8 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 0,6-2,5 p./km² (tab. 33).

Biotop. Ponad 80% populacji występuje na terenach leśnych. W tym środowisku gniazduje głównie w starszych uprawach i młodnikach z gęstymi świerczkami, na siedliskach borowych i grądowych. Zasiedla też skraje lasów sosnowych z podszytem świerkowym i jałowcowym. W 1985 stwierdzono też 2 terytorialne samce wewnątrz BPN, na dużych wiatrolomach (oddz. 289 i 400). Ok. 20% populacji zamieszkuje tereny nieleśne, gniazdując w sadach i ogrodach oraz rzadko w zadrzewieniach i małych laskach. Z rzadka wnika też w suchsze odinki dolin rzecznych.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 25 IV (14 IV - 5 V; N = 12). Najwcześniejsza obserwacja - 14 IV 1994, najpóźniejsza - 19 IX 1985 (EP).

● Cierniówka *Sylvia communis* Lath., 1787

FT	P	NG	FG
ET	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 400-450 par.

Rozmieszczenie. Rozsiedlona nierównomiernie na prawie całym obszarze Puszczy. Występuje głównie na terenach nieleśnych.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 1,7 p./10 km², lasy zagospodarowane - 2,1 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0-7,8 p./10 km² (tab. 14). Doliny rzeczne: 7,5-24,1 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0-10,5 p./km² (tab. 33).

Biotop. Ok. 80% populacji występuje na terenach odlesionych. W tym środowisku zamieszkuje różnego rodzaju zakrzewienia na bagnach i łąkach, naturalne łąki wiązkówkowe (także pozbawione krzewów), zarośla na poboczach dróg oraz nieliczne ogrody na obrzeżach osiedli. Ok. 20% populacji występuje na terenach leśnych, gdzie zasiedla uprawy, głównie na terenach podmokłych oraz małe bagienka zarośnięte trzcinami i młodymi olchami. W 1985 wykryto też 5 par (widziano ptaki z pokarmem dla młodych) na ok. 40 ha widnej brzeziny bagiennej w wieku ok. 70 lat z kępami krzaczastych wierzb i runem turzycowo-trzcinowym w oddz. 222 (BPN).

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 5 V (26 IV - 15 V; N = 14). Najwcześniejsza obserwacja - 26 IV 1993 (Tomiałojć 1995), najpóźniejsza - 12 IX 1985 (EP).

● Gajówka *Sylvia borin* (Bodd., 1783)

FT	P	NG	FG
E	R	G	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 4500-5500 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. łęgowe i olsowe - 0-2,7 p./10 ha, pow. grądowe - 0-0,8 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 1,9 p./10 ha, „G I” - 1,8-2,3 p./10 ha, „G II” - 1,3 p./10 ha, „B” - 0,1 p./10 ha (tab. 3). Doliny rzeczne: 2,2-5,6 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0-3,1 p./km² (tab. 33).

Biotop. Głównie lasy podmokłe i grądy przy naturalnych lub sztucznych lukach w starodrzewach, w młodnikach i rzadziej wewnątrz starych drzewostanów o luźnym zwarcu. W borach (prawie wyłącznie mieszanych) zasiedla młodniki i uprawy o dużym udziale gatunków liściastych. Gniazduje również w małych laskach i zadrzewieniach na polanach i w dolinach rzek oraz w parkach Białowieży.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 6 V (30 IV - 12 V; N = 16). Najwcześniejsza obserwacja - 30 IV 1994, najpóźniejsza - 5 IX 1978 (EP).

● Kapturka *Sylvia atricapilla* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
E	R	G	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 11000-13000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. łęgowe i olsowe - 2,0-7,6 p./10 ha, pow. grądowe - 0,8-4,4 p./10 ha, pow. borowe - 0-1,0 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 3,9-4,0 p./10 ha, „G II” - 2,4-2,6 p./10 ha, „G I” - 2,3-3,2 p./10 ha, „B” - 1,1-1,3 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0-2,1 p./km² (tab. 33).

Biotop. Różne typy lasów poza przejrzystymi brzezinami bagiennymi i borami bagiennymi. Optymalnym siedliskiem są łąki i olsy porzeczkowe. W grądach zasiedla najczęściej obrzeża starszych drzewostanów przy naturalnych i sztucznych lukach oraz młode drzewostany, a wewnątrz starodrzewów - miejsca z bujnym podszytem. W borach gnieździ się przeważnie w młodnikach i na obrzeżach starodrzewów przy uprawach i wiatrolomach. Występuje też w małych laskach i parkach na polanach.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przyłot przeciętnie 25 IV (14 IV - 4 V; N = 13). Najwcześniejsza obserwacja - 14 IV 1989 (Tomiałojć 1995), najpóźniejsza - 16 X 1988 (EP).

● Wójcik *Phylloscopus trochiloides* (Sund., 1837)

FT	P	NG	FG
S	W	G	O

Status. Prawdopodobnie nieregularnie bardzo nielicznie lub nielicznie lęgowy.

Liczebność. Zmienna. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 0-10 terytorialnych samców.

Zagęszczenie. W 1985 na dokładnie penetrowanym obszarze ok. 150 km² stwierdzono 3 terytorialne samce (oddz. 355, 372, 401) (EP; Z. Lewartowski). W 1986 na kontrolowanej mniej dokładnie powierzchni ok. 450 km² w ogóle nie wykryto tego gatunku. W 1991 na obszarze ok. 250 km² zarejestrowano 5 stanowisk: parę (oddz. 190) i 4 terytorialne samce (oddz. 69, 282 i 546 - dwa).

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie (ryc. 28).

Biotop. Ptaki terytorialne i lęgowe w lasach były notowane najczęściej przy niewielkich lukach w starych podmokłych lasach lub na ich obrzeżach przy siedliskach grądowych oraz rzadziej wewnątrz grądów. Poza tym zasiedla parki ze starymi drzewostanami liściastymi na Pol. Białowieskiej.

Gniazdowanie. Dotychczas stwierdzono 3 przypadki odbywania lęgów. 26 VII 1978 widziano rodzinę ze słabo lotnymi młodymi w oddz. 398 (Tomiałojć 1995). 25 VI 1982 znaleziono gniazdo z 6-oma ok. 2-dniowymi pisklętami w Parku Pałacowym w Białowieży (L. Tomiałojć; EP). Na początku VII 1994 stwierdzono rodzinę (para + 2 podloty) w Parku Dyrekcyjnym w Białowieży (A. Szymura).

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 22 V (28 IV - 3 VI; N = 12). Najwcześniejsza obserwacja - 28 IV 1977, najpóźniejsza - 26 VII 1978 (Tomiałojć 1995).

Inne dane. Najobfitszy nalot zanotowano w 1978, kiedy stwierdzono ok. 18 śpiewających samców (Tomiałojć 1995). W 1985 zarejestrowano 11 różnych samców (Z. Lewartowski; EP).

● Świstunka - *Phylloscopus sibilatrix* (Bechst., 1793)

FT	P	NG	FG
E	R	G	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 21000-23000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. grądowe - 3,1-9,6 p./10 ha, pow. łęgowe i olsowe - 2,4-10,2 p./10 ha, pow. borowe - 2,8-7,6 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „G II” - 3,3-4,2 p./10 ha, „G I” - 3,3-4,0 p./10 ha, „LO” - 3,1-3,7 p./10 ha, „B” - 2,8-3,2 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0-2,7 p./km² (tab. 33).

Biotop. Różne typy drzewostanów starych i w średnim wieku, poza głębokimi olsami i widnymi brzezinami bagiennymi z runem szuwarowym oraz borami suchymi. Gniazduje też w małych laskach i parkach na polanach.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 18 IV (12 IV - 25 IV; N = 16). Najwcześniejsza obserwacja - 12 IV 1989 (Tomiałojć 1995), najpóźniejsza - 9 IX 1978 (EP).

● Pierwiosnek *Phylloscopus collybita* (Vieill., 1817)

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowy.

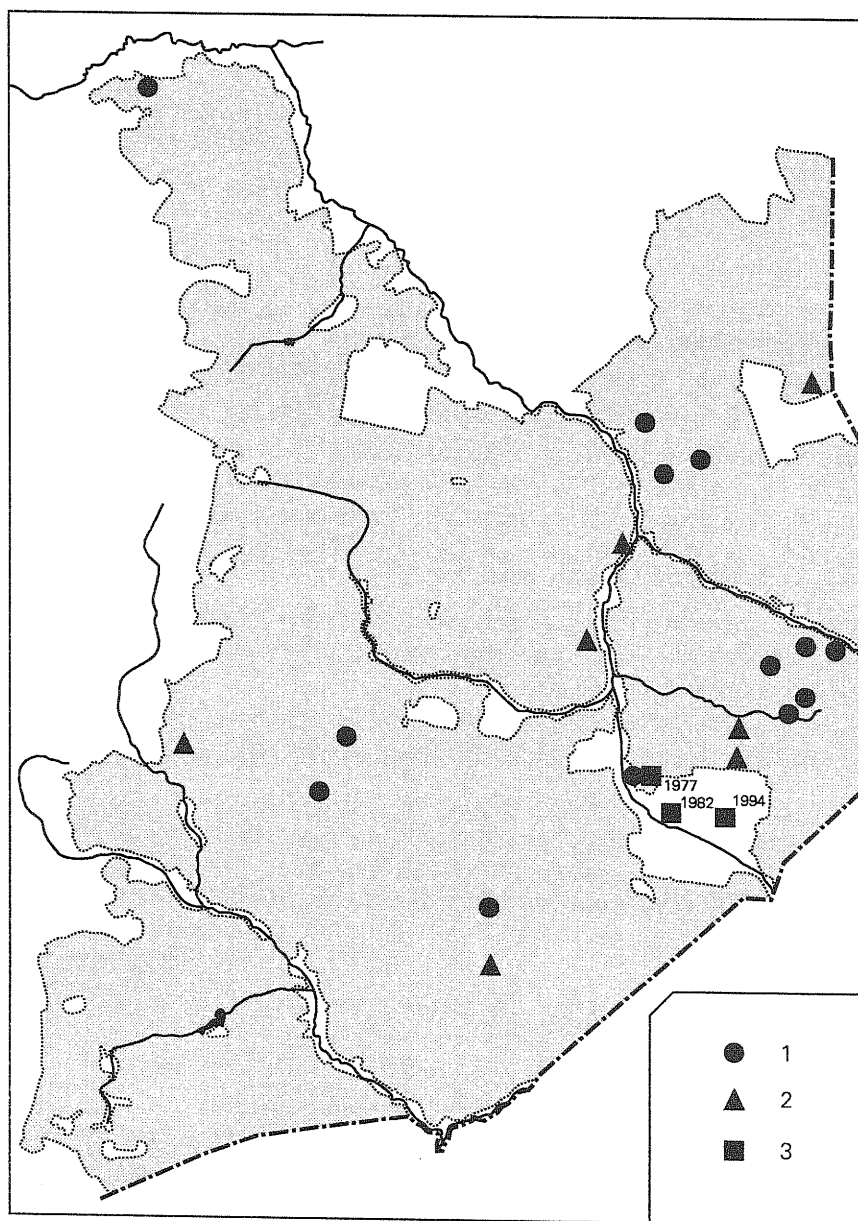
Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 11500-13000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. łęgowe i olsowe - 2,2-7,8 p./10 ha, pow. grądowe - 0-1,7 p./10 ha, pow. borowe - 0,4-1,4 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 3,9 p./10 ha, „G I” - 2,1-2,8 p./10 ha, „G II” - 2,0-2,6 p./10 ha, „B” - 1,9-2,4 p./10 ha (tab. 3).

Biotop. Zasiedla niemal wszystkie typy lasów i w różnym wieku, poza rozległymi młodnikami. Optymalnym środowiskiem są lasy podmokłe (Piotrowska i Wesołowski 1989). Gniazduje również w niektórych laskach na polanach.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 4 IV (26 III - 12 IV; N = 9). Najwcześniejsza obserwacja - 26 III 1973 (Borowski i Okołów 1988), najpóźniejsza - 24 X 1986 (EP). Obserwacje grudniowe, podane przez Borowskiego i Okołowa (1988), nie są wiarygodne.

Ryc. 28. Rozmieszczenie lęgów i miejsc obserwacji wójcika (*Phylloscopus trochiloides*) w latach 1977-94.
1 - miejsce pojedynczej obserwacji; 2 - rewir samca lub pary; 3 - stwierdzenia lęgów.

Fig. 28. Distribution of breeding sites and places of single records of greenish warbler (*Phylloscopus trochiloides*) in 1977-94. 1 - single records, 2 - territory of male or pair observed, 3 - nest found.

● **Piecuszek** *Phylloscopus trochilus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 2500-3000 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniony na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 39,8 p./10 km². Powierzchnie próbne w BPN: pow. łęgowe i olsowe - 0-1,2 p./10 ha, pow. grądowe - 0-0,4 p./10 ha, pow. borowe - 0-0,3 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Lasy zagospodarowane - 52,1 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 19,4-66,4 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 0-7,8 p./km² (tab. 33). Doliny rzeczne: 1,0-4,6 p./km² (tab. 34).

Biotop. Głównie młode drzewostany na różnych siedliskach oraz w mniejszym stopniu starsze brzeziny bagienne, sosnowe lasy bagienne oraz rozrzedzone olsy z drzewostanami o niskiej bonitacji. Powszechnie zasiedla też małe laski i młodniki na polanach i dość często rzadkie olszyny w dolinach rzek.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przyłot przeciętnie 17 IV (9 IV - 29 IV; N = 15). Najwcześniejsza obserwacja - 9 IV 1986, najpóźniejsza - 28 IX 1978 (EP).

● **Mysikrólik** *Regulus regulus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	T	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 9500-11000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. łęgowe i olsowe - 0,2-3,9 p./10 ha, pow. grądowe - 0,3-2,9 p./10 ha, pow. borowe - 1,2-4,8 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 1,4-1,5 p./10 ha, „G II” - 1,7-2,2 p./10 ha, „G I” - 0,9-1,5 p./10 ha, „B” - 2,5-2,6 p./10 ha (tab. 3).

Biotop. Różne typy lasów starych i w średnim wieku, w których występują świerki.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● Zniczek *Regulus ignicapillus* (Temm., 1820)

FT	P	NG	FG
H	R	T	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 80-100 par (zarejestrowano łącznie 68 rewirów).

Rozmieszczenie. Rozsiedlony bardzo nierównomiernie na prawie całym obszarze Puszczy. Najliczniej występuje w części centralnej.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 14,5 p./100 km² p.o. i 16,1p./100 km² p.l. Lasy naturalne BPN - 5,6 p./10 km², lasy zagospodarowane - 1,1 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0-2,8 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Przede wszystkim dorodne wysokie starodrzewy grądowe i lęgowe z kępkami lub pojedynczymi wielkimi świerkami. Znacznie rzadziej występuje w starych borach mieszanych o nieco rozluźnionym drzewostanie.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 12 IV (23 III - 25 IV; N = 15). Najwcześniejsza obserwacja - 23 III 1977 (Tomiałojć 1990), najpóźniejsza - 19 XI 1915 (Reichenov 1918).

RODZINA: *MUSCICAPIDAE* - MUCHOŁÓWKI● Muchołówka szara *Muscicapa striata* (Pall., 1764)

FT	P	NG	FG
ET	R	T	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 1700-3200 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 44,5 p./10 km², lasy zagospodarowane - 30,0 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 20,8-39,3 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 1,8-4,2 p./km² (tab. 33). Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. lęgowe i olsowe - 1,0-3,3 p./10 ha, pow. grądowe - 0-2,4 p./10 ha, pow. borowe - 0-1,2 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 1,5 p./10 ha, „G I” - 0,6 p./10 ha, „G II” - 0,3 p./10 ha, „B” - 0,4 p./10 ha (tab. 3).

Biotop. Przede wszystkim rozmaite typy lasów, zarówno wnętrza starodrzewów o luźnym zwarciu, jak też obrzeża drzewostanów starszych i w średnim wieku przy porębach i uprawach. Gniazduje także w osiedlach ludzkich, parkach i starszych zadrzewieniach na polanach.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 3 V (8 IV - 11 V; N = 17). Najwcześniejsza obserwacja - 8 IV 1990 (P. Orzechowski), najpóźniejsza - 15 IX 1978 (EP).

● **Muchołówka mała** *Ficedula parva* (Bechst., 1794)

FT	P	NG	FG
P	R	T	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 1300-1400 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniona na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 217,7 p./100 km² p.o. i 241,9 p./100 km² p.l. Lasy naturalne BPN - 63,6 p./10 km², lasy zagospodarowane - 19,9 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 8,1-36,5 p./10 km² (tab. 14). Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. grądowe - 0,3-2,0 p./10 ha, pow. borowe - 0-1,2 p./10 ha, pow. łęgowe i olsowe - 0-0,4 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994).

Biotop. Zasiedla głównie stare zacienione grądy oraz rzadziej bory mieszane z podrostem liściastym ocieniającym glebę. Niekiedy wnika w suchsze fragmenty starych łęgów.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 7 V (2 V - 11 V; N = 17). Najwcześniejsza obserwacja - 20 IV 1916 (Reichenov 1918), najpóźniejsza - 18 IX 1986 (EP).

● **Muchołówka białoszyja** *Ficedula albicollis* (Temmin., 1815)

FT	P	NG	FG
E	R	H	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 8000-9000 par.

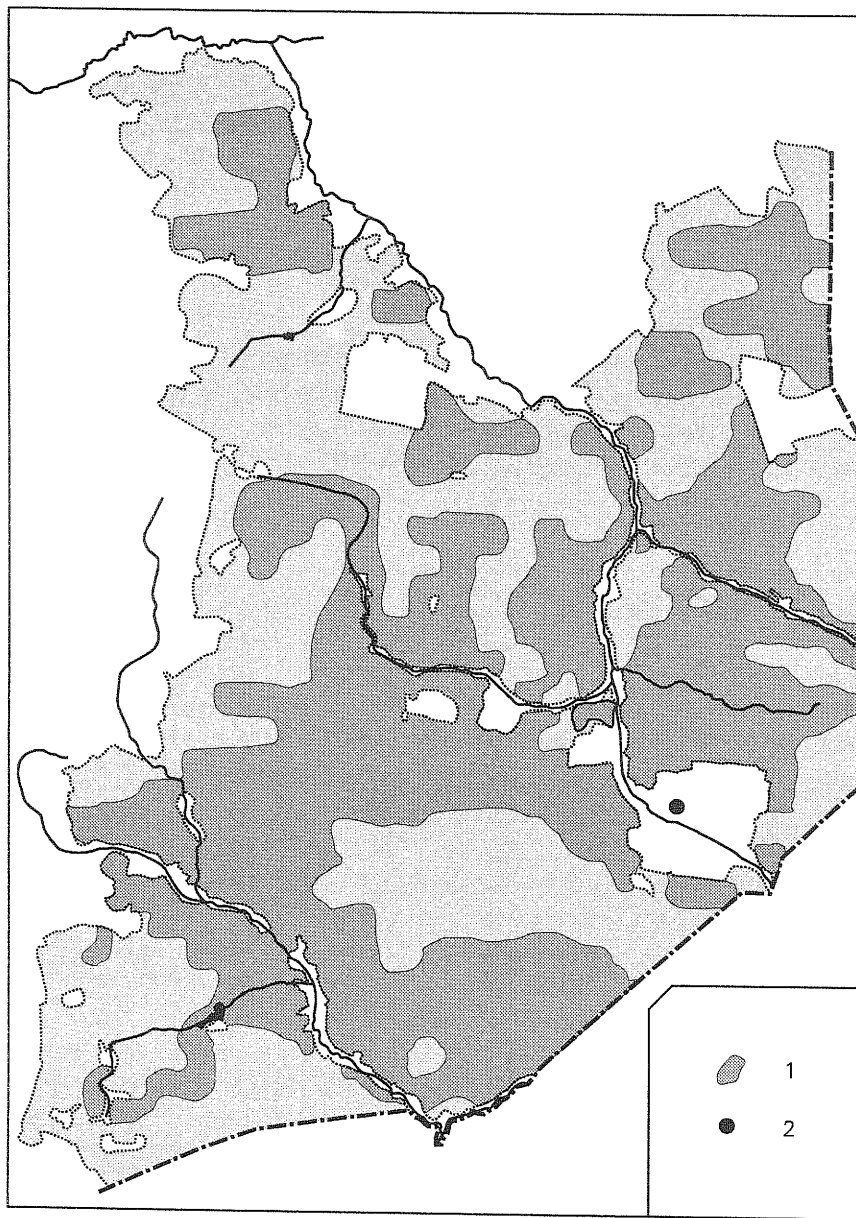
Rozmieszczenie. Występuje niemal na całym obszarze Puszczy (ryc. 29), ale najliczniej zasiedla część centralną i wschodnią.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. grądowe - 2,7-10,0 p./10 ha, pow. łęgowe i olsowe - 1,6-5,0 p./10 ha, pow. borowe - 0-0,8 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 2,9-3,6 p./10 ha, „G I” - 2,7-3,1 p./10 ha, „G II” - 0,7-0,8 p./10 ha (tab. 3). Transekt przecinający wzdłuż pow. „MW” - 1,2 p./10 ha. Park Pałacowy - 1,7 p./10 ha.

Biotop. Przede wszystkim rozległe zwarte płaty starych grądów i w mniejszym stopniu stare łęgi i olsy. Niekiedy wnika też w stare bory mieszane i wilgotne. W 1994 terytorialne samce i pary stosunkowo licznie pojawiły się również w 60-70-letnich drzewostanach z dominującą brzozą na siedliskach grądowych. W tym też roku zanotowano 8 samców i par okupujących terytoria przy budkach lęgowych w Parku Pałacowym w Białowieży.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 16 IV (8 IV - 24 IV; N = 16). Najwcześniejsza obserwacja - 8 IV 1975 (Tomiałojć 1995), najpóźniejsza - 1 IX (rok?) (Borowski i Okołów 1988).

Inne dane. Corocznie część samców tego gatunku tworzy pary mieszane z samicami *F. hypoleuca*. Regularnie notowane są też terytorialne bastardy *F. albicollis* x *F. hypoleuca*, niekiedy tworzące pary z samicami *F. hypoleuca*. W 1994 na transekcie przecinającym pow. „MW” stwierdzono zagęszczenie - 0,6 bastardów/10 ha.

Ryc. 29. Rozmieszczenie lęgów mucholówki białoszyjej (*Ficedula albicollis*) w latach 1985-94.
1 - teren lęgowy na obszarze leśnym; 2 - stanowisko lęgowe na Polanie Białowiejskiej.

Fig. 29. Distribution of breeding sites of collared flycatcher (*Ficedula albicollis*) in 1985-94.
1 - breeding area in the forest, 2 - breeding site on Białowieża glade.

● Muchołówka żałobna *Ficedula hypoleuca* (Pall., 1764)

FT	P	NG	FG
E	R	H	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 2000-2500 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na prawie całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 83,5 p./10 km², lasy zagospodarowane - 35,6 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 13,2 - 61,9 p./10 km² (tab. 14). Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. łęgowe i olsowe - 0-4,2 p./10 ha, pow. grądowe - 0-1,7 p./10 ha, pow. borowe - 0-1,2 p./10 ha (Tomiałoć et al. 1984; Tomiałoć i Wesołowski 1994). Polany osadnicze: 0-0,7 p./km² (tab. 33).

Biotop. Różne typy lasów, od podmokłych przez grądy po bory świeże. Najliczniej zasiedla stare olsy i łęgi o zwarcu rozluźnionym. W porównaniu z *F. albicollis* zamieszkuje drzewostany bardziej przerzedzone, urozmaicone licznymi naturalnymi i sztucznymi lukami. Gniazduje też w drzewostanach w średnim wieku z rozwieszonymi budkami lęgowymi. Nielicznie gnieździ się również na skrajach lasów przy śródleśnych osadach oraz niekiedy w zadrzewieniach na terenie osiedli (np. w Białowieży).

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 17 IV (10 IV - 26 IV; N = 11). Najwcześniejsza obserwacja - 4 IV 1953 (Borowski i Okołów 1988), najpóźniejsza - 18 IX 1986 (EP).

RODZINA: AEGITHALIDAE - RANIUSZKI

● Raniuszek *Aegithalos caudatus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	T	O

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 1200-1500 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 21,4 p./10 km², lasy zagospodarowane - 23,3 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 20,2-31,7 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Głównie lasy podmokłe i grądy, rzadziej bory. Szczególnie chętnie gniazduje w strefach przejściowych między lasem podmokłym a grądem lub borem. Wewnątrz dużych płatów borów zasiedla zazwyczaj tylko obrzeża starodrzewów przy młodnikach. Nielicznie gniazduje też w większych laskach na polanach i w Parku Pałacowym w Białowieży (rodziny obserwowano w 1984 i 1990).

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

Inne dane. 25 VI 1985 nad Hwożną spotkano stadko 46 ptaków (L. Tomiałoć), a 3 IV 1987 na Pol. Białowieskiej - 76 ptaków (EP).

RODZINA: *PARIDAE* - SIKORY● Mniszka *Parus palustris* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	H	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 3500-4000 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. lęgowe i olsowe - 0,4-2,6 p./10 ha, pow. grądowe - 0,2-2,4 p./10 ha, pow. borowe - 0-0,4 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 1,4-1,6p./10 ha, „G I” - 0,9-1,4 p./10 ha, „G II” - 0,8-1,0 p./10 ha, „B” - 0-0,1 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0-0,9 p./km² (tab. 33).

Biotop. Przede wszystkim stare łągi, olsy i grądy. Nielicznie gniazduje również w drzewostanach w średnim wieku na tych siedliskach. Lokalnie wnika także w stare bory z obumierającymi drzewami liściastymi (dąb, osika). Gniazduje też w parkach Białowieży i pojedynczymi parami w większych podmokłych laskach na polanach.

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

● Czarnogłówka *Parus montanus* Conrad, 1827

FT	P	NG	FG
P	R	H	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 900-1100 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy, ale rozsiedlona nierównomiernie.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 4,2 p./10 km², lasy zagospodarowane - 19,2 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 3,5-25,0 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 0-0,7 p./km² (tab. 33).

Biotop. Głównie młodniki i drągowiny w borach oraz starsze drzewostany w borach suchych. Ponadto gniazduje w olsach w średnim wieku z dużą domieszką brzozy i krzewami wierzb, sosnowych lasach bagiennych, drągowinach brzożowo-osikowo-grabowych na siedliskach grądowych. Lokalnie wnika też w młode laski olchowo-wierzbowe w dolinach rzecznych. Nielicznie gnieździ się również w młodych laskach na polanach.

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

● Czubatka *Parus cristatus* L., 1758

FT	P	NG	FG
E	R	H	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 3000-3500 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. borowe - 0,6-2,0 p./10 ha, pow. grądowe - 0-0,8 p./10 ha, pow. łęgowe i olsowe - 0-0,3 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „B” - 1,3-1,4 p./10 ha, „G II” - 0,1-0,3 p./10 ha, „G I” - 0,1-0,2 p./10 ha, „LO” - 0,2-0,3 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0-0,3 p./km² (tab. 33).

Biotop. Przede wszystkim drzewostany borowe - stare i w średnim wieku. Ponadto zasiedla sztuczne drzewostany o dużym udziale świerka na siedliskach grądowych oraz naturalne drzewostany grądowe i łęgowe z licznymi martwymi świerkami. Pojedyncze pary zanotowano też w większych laskach na dużych polanach.

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

● Sosnówka *Parus ater* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	H	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W 1985 liczebność oceniono na 1300-1500 par. W latach 1991-94, na podstawie porównania liczebności na wybranych fragmentach Puszczy badanych w 1985, liczebność oceniono na 2000-3000 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniona na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 12,2 p./10 km², lasy zagospodarowane - 23,1 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 6,3-36,7 p./10 km² (tab. 14). Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. borowe - 0,3-2,6 p./10 ha, pow. grądowe - 0-1,0 p./10 ha, pow. łęgowe i olsowe - 0-1,0 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „B” - 1,0 p./10 ha, „G II” - 0,4 p./10 ha, „LO” - 0,4 p./10 ha, „G I” - 0,2 p./10 ha (tab. 3).

Biotop. Przede wszystkim bory - stare i w średnim wieku. Stosunkowo często gniazduje w drzewostanach świerkowych na siedliskach grądowych i rzadziej łęgowych. Wspólną cechą większości siedlisk łęgowych tej sikory jest duży udział świerka w górnym piętrze lub przynajmniej w podroście. Jednak lokalnie na siedliskach boru świeżego i suchego gniazduje też w drzewostanach bez świerka (szczególnie w lata liczniejszego występowania).

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

● **Modraszka** *Parus caeruleus* L., 1758

FT	P	NG	FG
E	R	H	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 6000-7000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. łęgowe i olsowe - 0,8-3,9 p./10 ha, pow. grądowe - 0,8-3,7 p./10 ha, pow. borowe - 0-0,5 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 2,2-2,5 p./10 ha, „G II” - 2,1-2,3 p./10 ha, „G I” - 2,0-2,2 p./10 ha, „B” - 0-0,1 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0,9-3,5 p./km² (tab. 33).

Biotop. Przede wszystkim stare i w średnim wieku drzewostany grądowe, łęgowe i olsowe. Nielicznie wnika też w bory, gniazdując w miejscach o większym udziale brzozy i osiki. Zamieszkuje również osiedla ludzkie, parki i niektóre laski na polanach.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● **Bogatka** *Parus major* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	H	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 10000-11000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. łęgowe i olsowe - 2,0-4,2 p./10 ha, pow. grądowe - 0,8-4,1 p./10 ha, pow. borowe - 0-0,6 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 2,6-2,9 p./10 ha, „G I” - 2,5-2,6 p./10 ha, „G II” - 2,4-2,5 p./10 ha, „B” - 0,7-0,8 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 1,8-4,5 p./km² (tab. 33).

Biotop. Lasy różnych typów, głównie stare i w mniejszym stopniu w średnim wieku. Preferuje lasy podmokłe i grądy. W borach zasiedla najczęściej miejsca o większym udziale drzew liściastych. Licznie zasiedla osady oraz parki i większe laski na polanach.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

RODZINA: *SITTIDAE* - KOWALIKI● Kowalik *Sitta europaea* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	H	O

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 3500-4000 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniony na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. lęgowe i olsowe - 1,6-4,2 p./10 ha, pow. grądowe - 0,6-4,3 p./10 ha, pow. borowe - 0-0,6 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 1,6-1,8 p./10 ha, „G I” - 0,9-1,2 p./10 ha, „G II” - 0,6-0,8 p./10 ha, „B” - +- 0,1 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0-0,5 p./km² (tab. 33).

Biotop. Przede wszystkim stare łęgi, grądy i olsy. Nierzadko gniazduje w młodszych drzewostanach na tych siedliskach z pojedynczymi starszymi drzewami. Nielicznie wnika też w bory mieszane o dużym udziale dębu. Niekiedy notowano też terytorialne ptaki w starych borach z ponad 250-letnimi sosnami, ale brak dowodów gniazdowania w takich miejscach. Kilka par corocznie odbywa lęgi w parkach Białowieży.

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

RODZINA: *CERTHIIDAE* - PEŁZACZE● Pełzacz leśny *Certhia familiaris* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	H	O

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 7000-8000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. lęgowe i olsowe - 1,4-3,4 p./10 ha, pow. grądowe - 0,8-3,8 p./10 ha, pow. borowe - 0,8-2,2 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „LO” - 1,9 p./10 ha, „G I” - 1,3-1,5 p./10 ha, „G II” - 1,2-1,4 p./10 ha, „B” - 1,0-1,1 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0-0,6 p./km² (tab. 33).

Biotop. Głównie stare i w mniejszym stopniu w średnim wieku drzewostany na różnych typach siedlisk. Gniazduje też w parkach i większych laskach na polanach.

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

D Pełzacz ogrodowy *Certhia brachydactyla* C.L. Brehm 1820

FT	P	NG	FG
E	R	H	O

Status. Dawniej prawdopodobnie lęgowy.

Dane. Fischer (1961) w V 1957 stwierdził śpiewające ptaki w Parku Pałacowym i w widnych lasach, które uznał za osobniki lęgowe. Pomimo wszystkich zastrzeżeń, wypływających głównie z braku współcześnie stwierdzeń gniazdowania, należy uznać, że gniazdowanie dawniej, zapewne nieregularne, było prawdopodobne. Współcześnie w porze lęgowej odnotowany tylko w 1975 i 1984. W 1975 zarejestrowano terytorialnego samca (9 III - 28 V) w oddz. 398 (L. Tomiałojć). W 1984 ptaki te wykryto łącznie w 6 miejscach: Park Pałacowy (29 II - 19 X), oddz. 398 (26 IV - 24 VI), oddz. 191, 313, 342 i 476 - pojedyncze śpiewające samce w IV (EP; L. Tomiałojć; K. Wołk). W żadnym z tych miejsc nie zauważono oznak gniazdowania, wobec czego gatunku tego na razie nie można zaliczyć do współczesnej awifauny lęgowej Puszczy.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

RODZINA: REMIZIDAE - REMIZY● **Remiz** *Remiz pendulinus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	W	T	O

Status. Nieregularnie bardzo nielicznie lęgowy.

Dane. W 1973 znaleziono gniazdo w dolinie Leśnej (Borowski i Okołów 1988). 22 VI 1987 spotkano zaniepokojonego ptaka w dolinie Narewki przy ujściu Orłówki (EP). W 1994 znaleziono nowe gniazdo na brzozie i stare na wierzbie w dolinie Narewki na Pol. Białowieskiej (EP). Dawniej, w VI i VII 1942 gniazda remiza w dolinie Leśnej znalazł Tischler (1943b).

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Najwcześniejsza obserwacja - 7 IV 1985, najpóźniejsza - 1 X 1982 (EP).

RODZINA: *ORIOLIDAE* - WILGI● Wilga *Oriolus oriolus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
SS	R	T	O

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 1100-1500 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 20,7 p./10 km², lasy zagospodarowane - 23,1 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 14,7-25,0 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 0-1,1 p./km² (tab. 33).

Biotop. Różne lasy stare i w średnim wieku. Najchętniej gniazduje w drzewostanach o dużym udziale olchy, brzozy i osiki. Występuje też w zadrzewieniach i laskach na polanach.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 4 V (28 IV - 10 V; N = 15). Najwcześniejsza obserwacja - 21 IV 1917 (Reichenov 1918), najpóźniejsza - 13 IX 1989 (EP).

RODZINA: *LANIIDAE* - DZIERZBY● Gąsiorek *Lanius collurio* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 1300-1400 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na większości obszaru Puszczy (poza BPN).

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 1,1 p./10 km², lasy zagospodarowane - 20,5 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 12,5-23,7 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 1,4-7,5 p./km² (tab. 33). Doliny rzeczne: 7,5-11,8 p./km² (tab. 44).

Biotop. Ok. 75% populacji występuje na terenach leśnych. W tym środowisku zasiedla przede wszystkim starsze uprawy leśne i obrzeża młodników przy porębach, głównie na siedliskach grądowych i borowych oraz rzadziej lęgowych, a także obrzeża lasów przy terenach odlesionych. Wyjątkowo gniazduje wewnątrz zwartych lasów. W VI 1980 wykryto jego gniazdo na trybie między oddz. 341 i 370, 1,5 km od skraju lasu (W. Walankiewicz). Ok. 25% populacji gniazduje na terenach otwartych. Zasiedla tu różnego rodzaju zakrzewienia i obrzeża zadrzewień wśród bagien, łąk i ugorów oraz zakrzewienia na poboczach dróg. Nielicznie gniazduje półsantropijnie, na obrzeżach ogrodów w Białowieży i Masiewie.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 7 V (28 IV - 13 V; N = 12). Najwcześniejsza obserwacja - 28 IV 1989 (Tomiałojć 1995), najpóźniejsza - 24 IX 1992 (EP).

● Srokosz *Lanius excubitor* L., 1758

FT	P	NG	FG
H	R	T	M

Status. Regularnie bardzo nielicznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 2-7 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, głównie na dużych polanach.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 0,3-1,1 p./10 km² p.n.l. Polany osadnicze: 0-0,3 p./km² (tab. 33).

Biotop. Zadrzewienia i skraje lasów przy urozmaiconych terenach otwartych.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

Inne dane. Regularnie zimuje na większych polanach i niekiedy w dolinach puszczańskich rzek, np. 10 I 1982 - 2 osobniki w dolinie Chwiszczeja.

RODZINA: CORVIDAE - KRUKOWATE

● Sójka *Garrulus glandarius* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	T	E

Status. Regularnie licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 2000-2500 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. lęgowe i olsowe - 0-0,9 p./10 ha, pow. grądowe - 0-1,4 p./10 ha, pow. borowe - 0-0,7 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych; „G I” - 0,5-0,7 p./10 ha, „G II” - 0,4-0,6 p./10 ha, „LO” - 0,4 p./10 ha, „B” - 0,3-0,5 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze - 0-0,2 p./ km² (tab. 33).

Biotop. Lasy różnych typów i w różnym wieku, od starodrzewów po dragowiny. Nie zasiedla brzezin bagiennych, borów bagiennych i głębokich olsów. Pojedyncze pary stwierdzono też w Parku Pałacowym i w większych laskach na dużych polanach.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● Sroka *Pica pica* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	T	E

Status. Regularnie nielicznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 23-25 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, na niektórych polanach osadniczych.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 3,9 p./10 km² p.nl. Polany osadnicze: 0-1,1 p./km² (tab. 33).

Biotop. Zadrzewienia i zakrzewienia oraz rzadziej osiedla ludzkie w krajobrazie rolniczym.

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

● **Orzechówka** *Nucifraga caryocatactes* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	T	E

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 400-480 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniona na prawie całym leśnym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 2,1 p./10 km², lasy zagospodarowane - 9,2 p./10 km².
Leśne pow. krajobrazowe: 4,9-11,2 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Zasiedla przede wszystkim bory o urozmaiconej strukturze wiekowej drzewostanów, gdzie duże powierzchnie zajmują młodniki i dragowiny. Chętnie gniazduje na obrzeżach borów przy siedliskach podmokłych. W grądach zamieszkuje głównie sztuczne lub znacznie przekształcone drzewostany o dużym udziale świerka. W naturalnych borach (BPN), w których brak większych powierzchni młodników i dragowin świerkowych, jest stosunkowo nieliczna.

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

● **Kawka** *Corvus monedula* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	H	E

Status. Regularnie nielicznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 16-21 par.

Dane. Świnoroje - 11 par w 1986, oddz. 73 - 5 par w dziuplastych starych dębach w 1986,
Wygon - 4 pary w 1986, Gajówka w oddz. 36 - 1 para w 1986, Skupowo - 1 para w 1987.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● **Wrona** *Corvus corone* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	T	E

Status. Regularnie bardzo nielicznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 5-6 par.

Dane. Jej gniazda znaleziono na skraju Puszczy w oddz. 5, 23, 47 i 79 oraz na Pol. Skupowskiej. W 1978 wykryto też gniazdo w oddz. 398 (Tomiałojć et al. 1984).

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● Kruk *Corvus corax* L., 1758

FT	P	NG	FG
H	R	T	E

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 84-87 par.

Rozmieszczenie. Rozsiedlony dość równomiernie na całym obszarze Puszczy (ryc. 30).

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 13,8 p./100 km² p.o. i 15,1 p./100 km² p.l. Lasy naturalne BPN - 1,3 p./10 km², lasy zagospodarowane - 1,8 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0,7-3,4 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Przede wszystkim stare bory, położone tak wewnątrz kompleksu leśnego, jak i na jego obrzeżach. Znacznie rzadziej gniazduje w grądach, zawsze w pobliżu terenów otwartych. Regularnie 1 para gnieździ się na Pol. Białowieskiej w Parku Pałacowym i czasami na cmentarzu.

Gniazda. Sosna - 91,8%, świerk - 4,1%, wieża triangulacyjna - 2,1%, wejmutka i brzoza - po 1,0% (N=98).

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

RODZINA: *STURNIDAE* - SZPAKI● Szpak *Sturnus vulgaris* L., 1758

FT	P	NG	FG
ET	R	H	O

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 1300-1400 par.

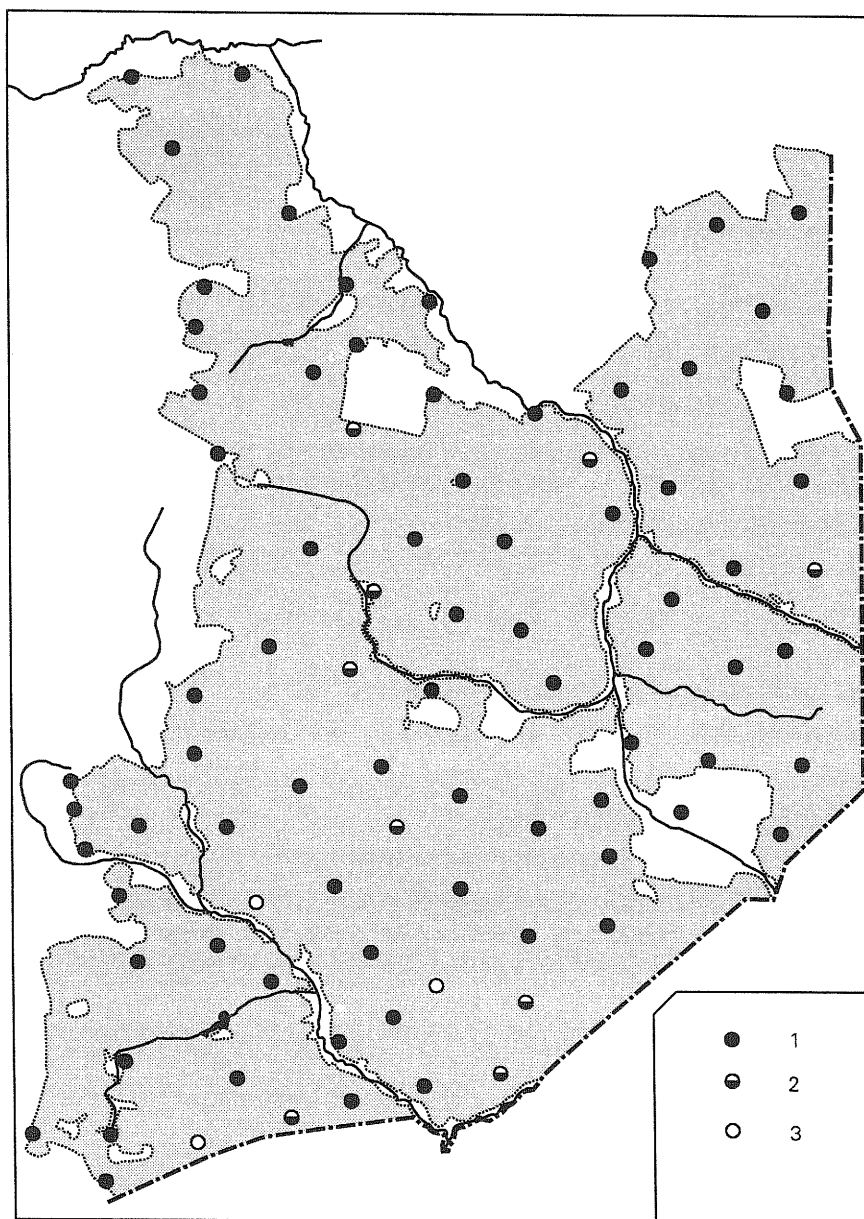
Rozmieszczenie. Występuje na większości obszaru Puszczy, ale jest rozsiedlony nierównomiernie.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 13,1 p./10 km², lasy zagospodarowane - 12,7 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 2,3-33,8 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 7,7-21,1 p./km² (tab. 33).

Biotop. Ok. 55% populacji występuje na terenach leśnych. W tym środowisku zasiedla najczęściej stare lasy podmokłe i grądy, przeważnie w pobliżu terenów odlesionych. Nierzadko jednak pojedyncze pary lub małe ich skupienia gnieźdzą się w głębi lasów, nawet w odległości do 3 km od polan (oddz. 360). Ok. 45% populacji zamieszkuje tereny otwarte, przede wszystkim osiedla ludzkie. Pokarm zdobywa przeważnie na terenach nieleśnych. Jednak wiosną niekiedy notowano żerujące ptaki również w głębi lęgów i wilgotnych grądów (L. Tomiałojć; EP).

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przyłot przeciętnie 5 III (21 II - 19 III; N = 12). Najwcześniejsza obserwacja - 21 II 1982 (EP), najpóźniejsza - 16 X 1935 (Karpiński 1935). Sporadycznie zimuje, np. w I 1982 w Białowieży przebywało ok. 20 ptaków (EP).

Inne dane. Największą zwartą kolonię stwierdzono w oddz. 73 - 32 pary na pow. 1,5 ha starodrzewu dębowego.

Ryc. 30. Rozmieszczenie rewirów lęgowych kruka (*Corvus corax*) w latach 1985-87.

1 - gniazdowanie pewne; 2 - gniazdowanie prawdopodobne; 3 - gniazdowanie możliwe.

Fig. 30. Distribution of breeding sites of raven (*Corvus corax*) in 1985-87.

1 - breeding certain, 2 - breeding probable, 3 - breeding possible.

RODZINA: *PASSERIDAE* - WRÓBLE● Wróbel *Passer domesticus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	W	H	R

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 750-760 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony w puszczańskich osadach.

Zagęszczenie. Polany osadnicze: 9,4-26,4 p./km² (tab. 33). Wsie: Krynica - 51,0 p./10 ha, Pogorzelce - 42,0 p./10 ha, Teremiski - 31,0 p./10 ha, Budy - 26,5 p./10 ha, Białowieża - 23,9 p./10 ha, Masiewo - 21,9 p./10 ha, Skupowo - 19,5 p./10 ha.

Biotop. Prawie wyłącznie osiedla ludzkie. W latach 1986 i 1994 zanotowano 1-2 pary w dużej szopie położonej 350 m od zamieszkałych siedzib ludzkich (Pol. Teremyska).

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

● Mazurek *Passer montanus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	W	H	R

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność ocenilem na 120-130 par.

Rozmieszczenie. Występuje prawie wyłącznie na dużych i średnich polanach.

Zagęszczenie. Polany osadnicze: 1,7-4,5 p./km² (tab. 33). Wsie: Teremiski - 5,8 p./10 ha, Skupowo - 4,6 p./10 ha, Budy - 4,5 p./10 ha, Krynica - 4,1 p./10 ha, Białowieża - 4,1 p./10 ha, Masiewo - 3,9 p./10 ha..

Biotop. Prawie wyłącznie osiedla ludzkie na większych polanach. Poza osiedlami stwierdzono tylko 3 stanowiska: szopa 350 m od Teremisek, pojedyncza jabłoń 150 m od zabudowań na Pol. Białowieskiej i skraj lasu (dziupla w dębie) 80 m od zabudowań wsi Budy.

Charakter przebywania. Gatunek osiadły.

RODZINA: *FRINGILLIDAE* - ŁUSZCZAKI● Zięba *Fringilla coelebs* L., 1758

FT	P	NG	FG
E	R	T	RO

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 50000-55000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. grądowe - 9,3-21,7 p./10 ha, pow. łęgowe i olsowe - 11,2-18,8 p./10 ha, pow. borowe - 7,6-14,4 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych; „G I” - 9,7-10,3 p./10 ha, „G II” - 9,4-9,6 p./10 ha, „LO” - 9,9-10,1 p./10 ha, „B” - 6,6-7,1 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 1,8-9,4 p./km² (tab. 33).

Biotop. Lasy różnych typów, od starodrzewów po młodniki. Gniazduje też w parkach i laskach na polanach oraz nierzadko w sadach i kępach drzew w osiedlach ludzkich.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 14 III (4 III - 27 III; N = 8). Najwcześniejsza obserwacja wędrownego ptaka - 3 III 1961 (Borowski i Okołów 1988), najpóźniejsza - 29 XI 1982 (EP). Nieregularnie zimuje, np. 6-27 II 1983 - 20 ptaków w oddz. 382 (EP) (patrz też Borowski i Okołów 1988).

◀ Jer *Fringilla montifringilla* L., 1758

Status. Niełęgowy.

Dane. Zaliczenie przez Karpińskiego (1954) jera do ptaków lęgowych Puszczy nie jest poparte żadnymi przekonującymi dowodami. Wprawdzie co pewien czas są rejestrowane terytorialne samce utrzymujące dość długo rewiry (np. oddz. 254 w 1977, oddz. 320 w 1978 i 1979, oddz. 271 w 1988; L. Tomiałojć), ale oznak gniazdowania dotychczas nie stwierdzono.

● Kulczyk *Serinus serinus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
M	W	T	R

Status. Regularnie nielicznie lęgowy. Pierwszy lęg stwierdzono w 1952 (Borowski i Okołów 1988).

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 13-15 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, stwierdzony w Białowieży, Skupowie (1987), Masiewie (1987, 1994), Topile (1987, 1994), Świnorojach (1987-94) i na skraju oddz. 383 przy zabudowie Hajnówki (1985).

Zagęszczenie. Polany osadnicze: 0-0,7 p./km² (tab. 33). Białowieża - 0,6 p./10 ha.

Biotop. Osiedla ludzkie w sąsiedztwie krajobrazu rolniczego.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 13 IV (1 IV - 24 IV; N = 9). Najwcześniejsza obserwacja - 11V 1994 (EP).

● Dzwoniec *Carduelis chloris* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
ET	R	T	R

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 400-450 par.

Rozmieszczenie. Rozsiedlony nierównomiernie na prawie całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 1,1 p./10 km², lasy zagospodarowane - 3,7 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0-9,4 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 2,7-10,6 p./km² (tab. 33). Doliny rzeczne: 0,5-1,1 p./km² (tab. 44).

Biotop. Ok. 55% populacji występuje na terenach leśnych. W tym środowisku gniazduje najczęściej na obrzeżach lasów w sąsiedztwie polan i wzdłuż dolin rzecznych oraz na większych uprawach w grądach, w odległości do 1 km od terenów odlesionych. Niekiedy notowano śpiewające samce na uprawach w odległości do 2 km od skraju lasu. Wyjątkowo w 1976 i 1977 stwierdzono terytorium w głębi BPN, ok. 1,5 km od skraju lasu (Tomiałojć et al. 1984). Ok. 45% populacji występuje na terenach nieleśnych, przede wszystkim na polanach. W tym środowisku gniazduje najczęściej w osiedlach ludzkich, a także w parkach i zadrzewieniach i zakrzewieniach wśród łąk i pól, niekiedy nawet w pojedynczych małych krzewach.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● Szczygieł *Carduelis carduelis* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
ET	R	T	R

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 200-250 par.

Rozmieszczenie. Rozsiedlony nierównomiernie na prawie całym obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 1,1 p./10 km², lasy zagospodarowane - 1,7 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0-4,3 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze - 1,8-6,3 p./km² (tab. 33).

Biotop. Ok. 40% populacji występuje na terenach leśnych. W tym środowisku gniazduje wyłącznie na skrajach lasów, głównie łęgów i rzadziej grądów, przy polanach i wzdłuż dolin rzecznych. Ok. 60 % populacji występuje na polanach, gdzie gnieździ się w parkach, zieleni osiedli ludzkich, zadrzewieniach i młodych laskach olchowych.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● Czyż *Carduelis spinus* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	T	R

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. Zmienna. W 1985 liczebność oceniono na 1800-2000 par. W niektóre lata liczebność jest wyższa.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 27,6 p./10 km², lasy zagospodarowane - 36,4 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 22,2-51,8 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Drzewostany o dużym udziale świerka, głównie na siedliskach borowych i podmokłych. Na siedliskach grądowych zasiedla przede wszystkim sztuczne drzewostany świerkowe; w naturalnych grądach gniazduje stosunkowo rzadko, głównie w lata liczniejszego występowania.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

Inne dane. Na pow. próbnym w BPN stwierdzono następujące zagęszczenia: pow. lęgowe i olsowe - 0-1,0 p./10 ha, pow. borowe - 0-1,2 p./10 ha, pow. grądowe - 0-0,6 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994).

● Makołągwa *Carduelis cannabina* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
ET	R	G	R

Status. Regularnie średnio licznie lęgowa.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 150-170 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniona w krajobrazie rolniczym Puszczy, lokalnie występuje w lasach.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 25,8 p./10 km² p.n.l.. Polany osadnicze: 1,7-4,9 p./km² (tab. 33).

Biotop. Gniazduje głównie w zieleni osiedli ludzkich i rzadziej w zakrzewieniach i młodych laskach w krajobrazie rolniczym. W 1994 znaleziono gniazdo na łące wiązkowej w dolinie Narewki na Pol. Białowieskiej. Rzadko zasiedla również skraje lasów sosnowych z podszytem jałowcowym, a wyjątkowo wnika też na duże uprawy leśne położone w niedużej odległości od terenów otwartych.

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przyłot przeciętnie 10 III (17 II - 25 III; N = 9). Najwcześniejsza obserwacja - 17 II 1995 (EP), najpóźniejsza - 21 X 1962 (Borowski i Okołów 1988).

← Czeczotka *Carduelis flammea* (L., 1758)

Status. Niełęgowa.

Dane. Uznanie przez Karpińskiego (1954) czeczotki za ptaka lęgowego Puszczy nie zostało poparte żadnymi dowodami. Czeczotki na razie nie można zaliczyć do awifauny lęgowej Puszczy.

● Krzyżodziób świerkowy *Loxia curvirostra* L., 1758

FT	P	NG	FG
H	R	T	R

Status. Regularnie nielicznie, a w niektóre lata średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W 1985 liczebność oceniono na 40-50 par. W ostatnich latach liczniejsze występowanie terytorialnych ptaków odnotowano tylko w 1977 i 1988 (Z. Lewartowski; L. Tomiałoć; EP), kiedy to krzyżodziób był w Puszczy ptakiem średnio liczny.

Rozmieszczenie. Rozsiedlony nierównomiernie na większości obszaru leśnego Puszczy (ryc. 31).

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 0,6 p./10 km², lasy zagospodarowane - 0,9 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0,7-1,7 p./10 km² (tab. 14).

Biotop. Głównie stare bory o dużym udziale świerka i świerczyny na torfie oraz znacznie rzadziej drzewostany świerkowe na siedliskach grądowych (zwłaszcza w lata liczniejszego występowania).

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

Inne dane. Prawie corocznie w V- VII do Puszczy napływają ptaki z kierunków północnych i północno-wschodnich, w stadkach do 35 ptaków. Część z tych ptaków przystępuje do lęgów, np. 12 V 1988 obserwowano budowę gniazda na sośnie w oddz. 318 (L. Tomiałoć).

● Dziwonia *Carpodacus erythrinus* (Pall., 1770)

FT	P	NG	FG
P	W	G	R

Status. Regularnie licznie lęgowa. Po raz pierwszy gniazdowanie odnotowano w 1963 (Gotzman 1964), lecz zapewne gnieździła się w Puszczy już w drugiej połowie lat 50. (Fischer 1961).

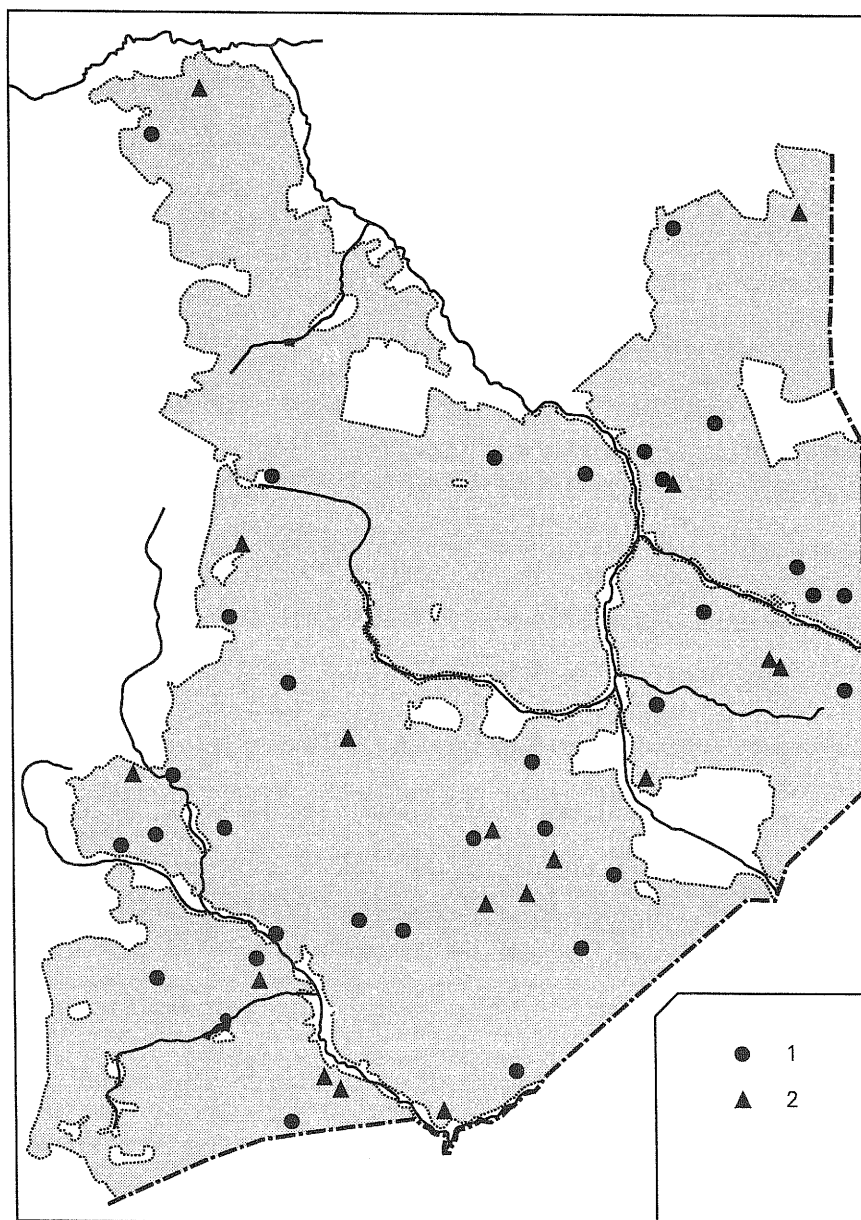
Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 750-900 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniona na prawie całym obszarze Puszczy, ale rozsiedlona nierównomiernie.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 6,5 p./10 km², lasy zagospodarowane - 7,7 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 0-18,4 p./10 km² (tab. 14). Doliny rzeczne: 21,4-35,4 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0-16,5 p./km² (tab. 33).

Biotop. Ok. 65% populacji występuje na terenach odlesionych. W tym środowisku gniazduje w różnego rodzaju zadrzewieniach i zakrzewieniach nadrzecznych oraz wśród bagien i łąk, na naturalnych łąkach wiązkowych (także bez krzewów) i niekiedy w wysokich łąkach pokrzyw przerośniętych innymi wysokimi roślinami zielnymi. Gniazduje też synantropijnie, w żywopłotach i ogrodach niektórych wsi. Ok. 35% populacji występuje na terenach leśnych. W tym środowisku najczęściej zasiedla brzeżne partie lasów lęgowych oraz uprawy leśne na siedliskach podmokłych i grądowych. Nieliczne pary wnikają również w głąb rozrzedzonych lasów podmokłych. W VI 1985 znaleziono gniazdo z piskletami w widnej brzezynie bagiennej w oddz. 283, 550 m od skraju lasu (EP).

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Przylot przeciętnie 13 V (8 V - 19 V; N = 14). Najwcześniejsza obserwacja - 8 V 1990 (P. Bielicki).

Ryc. 31. Rozmieszczenie lęgów krzyżodzioba świerkowego (*Loxia curvirostra*) w latach 1985-94.
1 - lata 1985-87; 2 - lata 1988-94.

Fig. 31. Distribution of breeding sites of common crossbill (*Loxia curvirostra*) in 1985-94.
1 - years 1985-87; 2 - years 1988-94.

● Gil *Pyrrhula pyrrhula* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	T	R

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 1350-1500 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 20,7 p./10 km², lasy zagospodarowane - 26,9 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 15,7-38,6 p./10 km² (tab. 14). W borach lokalnie gniazduje w zagęszczeniu - 8,0 p./1 km² (oddz. 492). Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. borowe - 0-1,4 p./10 ha, pow. grądowe - 0-0,8 p./10 ha, pow. łęgowe i olsowe - 0-0,6 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994).

Biotop. Przede wszystkim bory z podrostem świerkowym. Mniej licznie gniazduje w drzewostanach świerkowych na siedliskach grądowych oraz na obrzeżach lasów podmokłych. Ostatnio coraz częściej jest spotykany w drzewostanach liściastych z niewielką domieszką świerka w podroście. W 1994 stwierdzono 1 parę w Parku Pałacowym w Białowieży.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● Grubodziób *Coccothraustes coccothraustes* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
P	R	T	R

Status. Regularnie bardzo licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 8000-10000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na całym obszarze leśnym Puszczy.

Zagęszczenie. Pow. próbne w lasach naturalnych BPN: pow. grądowe - 2,0-7,3 p./10 ha, pow. łęgowe i olsowe - 0,4-3,9 p./10 ha, pow. borowe - 0-0,4 p./10 ha (Tomiałojć et al. 1984; Tomiałojć i Wesołowski 1994). Transekty w lasach zagospodarowanych: „G I” - 2,8-3,3 p./10 ha, „G II” - 1,5-2,1 p./10 ha, „LO” - 1,6-2,2 p./10 ha, „B” - 0,1 p./10 ha (tab. 3). Polany osadnicze: 0-0,9 p./km² (tab. 33).

Biotop. Przede wszystkim stare grądy z grabem. Stosunkowo często gniazduje w łęgach i olsach, zazwyczaj w pobliżu siedlisk grądowych. Nielicznie zasiedla też bory mieszane z większą domieszką drzew liściastych, w tym grabu w podroście. Gniazduje też w parkach Białowieży i lokalnie w większych laskach na polanach, niekiedy też w małych zadrzewieniach nadrzecznych (4 VII 1985 gniazdo z jajami w dolinie Leśnej w oddz. 384, 60 m od zwartego lasu).

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● Trznadel *Emberiza citrinella* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	G	RO

Status. Regularnie licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 3500-4000 par.

Rozmieszczenie. Rozpowszechniony na prawie całym (poza BPN) obszarze Puszczy.

Zagęszczenie. Lasy naturalne BPN - 1,7 p./10 km², lasy zagospodarowane - 65,8 p./10 km². Leśne pow. krajobrazowe: 28,0-83,6 p./10 km² (tab. 14). Polany osadnicze: 8,8-21,5 p./km² (tab. 33). Doliny rzeczne: 2,2-12,8 p./km² (tab. 44).

Biotop. Ok. 85% populacji występuje na terenach leśnych. W tym środowisku zasiedla obrzeża starodrzewów przy porębach i uprawach oraz młodniki na siedliskach borowych i grądowych, a także skraje lasów przy terenach odlesionych. W niektórych miejscach wnika w głąb przejrzystych borów świeżych w wieku 60-80 lat oraz w starodrzewy borowe o rozluźnionym lub luźnym zwarcu. Ok. 15% populacji występuje na terenach nieleśnych. W tym środowisku gniazduje w rozmaitych zadrzewieniach i zakrzewieniach, młodych laskach oraz w parkach. Nieliczne pary gniazdują półsynchronicznie, na obrzeżach zapuszczonych ogrodów i sadów na skrajach wsi o luźnej zabudowie. Wnika też w suchsze fragmenty dolin rzecznych.

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

● Ortolan *Emberiza hortulana* L., 1758

FT	P	NG	FG
ET	W	G	O

Status. Regularnie nielicznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność ocenilem na 6-8 par.

Rozmieszczenie. Występuje lokalnie, na największych polanach.

Zagęszczenie. Cała Puszcza: 1,5 p./10 km² p.nl. Polany osadnicze: 0-0,7 p./km² (tab. 33).

Biotop. Aleje drzew przydrożnych w krajobrazie rolniczym.

Charakter przebywania. Migrant dalekodystansowy. Najwcześniejsza pewna obserwacja - 26 IV 1986 (EP). Informacja Borowskiego i Okołowa (1988) o stwierdzeniu ortolana już 19 III 1973 nie jest wiarygodna, bowiem w skali całego kraju przylot tego ptaka notuje się dopiero po 20 IV (Tomiałojć 1990).

● Potrzos *Emberiza schoeniclus* L., 1758

FT	P	NG	FG
P	R	G	O

Status. Regularnie średnio licznie lęgowy.

Liczebność. W latach 1985-94 liczebność oceniono na 330-350 par.

Rozmieszczenie. Dość rozpowszechniony w dolinach rzecznych i lokalnie na śródleśnych bagnach.

Zagęszczenie. Doliny rzeczne: 10,0-23,6 p./km² (tab. 44). Polany osadnicze: 0-6,0 p./km² (tab. 33).

Biotop. Głównie otwarte i zakrzewione podtopione szuwały turzycowe i trzcinowe w dolinach rzek i na bagnach. Lokalnie zasiedla też silnie podtopione szuwały zarastające młodym lasem. Dotychczas nie zanotowano gniazdowania na zbiornikach wodnych (!).

Charakter przebywania. Migrant krótkodystansowy. Przylot przeciętnie 18 III (5 III - 26 III; N = 10). Najwcześniejsza obserwacja - 5 III 1995 (EP), najpóźniejsza - 31 X (rok?) (Borowski i Okołów 1988).

○ Potrzyszcz *Miliaria calandra* (L., 1758)

FT	P	NG	FG
ET	W	G	O

Status. Prawdopodobnie wyjątkowo lęgowy.

Dane. W 1994 stwierdzono terytorialnego samca na Pol. Skupowskiej (EP). 27 V 1974 obserwowano śpiewającego samca na Pol. Białowieskiej (Borowski i Okołów 1988) oraz tamże widziano śpiewającego ptaka 12 VII 1985 (EP).

Charakter przebywania. Gatunek częściowo osiadły.

Inne dane. Sporadycznie spotykany w miesiącach zimowych, np. 23 I 1979 - 1 ptak w Białowieży (Z. Lewartowski) oraz tamże 1 ptak 10 XII 1981 (EP).